

Selvstendig arbeid (15 hp)

Forfatter		Program/Kurs
Rolf Arild Lie Tverbakk		HSU14-16/HSU 9
Handledare		
		Antal ord: 15725
Doc Jerker Widèn	Beteckning	Kurskod
Dr Gunilla Eriksson		2HU033

RUSSISK MARITIMT DIPLOMATI I TIDEN ETTER 2000. HVOR ER DET PÅ VEI?

Sammenfatning:

Den Russiske Føderasjonen har siden milleniumskiftet hatt en økonomisk oppgang, blant annet gjennom at de fikk et regimeskiftet på slutten av 1990-tallet til et mer fokusert lederskap. I forbindelse med dette har og Russland markert seg sterkere på den utenrikspolitiske arena, og spesielt de siste årene har de og markert seg sterkere militært.

Denne avhandlingen skal belyse om Russland siden milleniumskiftet har tatt i bruk en mer provoserende holdning sjømilitært. Med andre ord, hvordan har bruken av maritimt diplomati utviklet seg i Russland?

Det blir sett på begrep utviklet av sjømilitære forskere. I utgangspunktet er det Le Mières definisjoner som blir brukt, men disse blir utviklet av forfatteren før de blir tatt i bruk.

Kjente eksempler på russisk maritimt diplomati blir tatt frem og kategorisert, for så å sette de opp kronologisk.

Resultatet viser at Russland har brukt maritimt diplomati aktivt, spesielt siden 2005, og at mye av bruken har vært for å bygge opp under en strategi som går ut på å markere Russland som en militær og politisk stormakt. Resultatet viser og at det har skjedd en endring i Russlands bruk av maritimt diplomati. I undersøkelsen kommer denne endringen fram i 2012, og det kan regnes som sansynlig at det har sammenheng med en ny utenrikspolitisk linje i Russland i 2006 og reform i forsvaret i 2008. Resultatet viser og en indikasjon på at Russland kjører en ekstra konfronterende linje mot Norge sammenlignet med andre NATO-nasjoner.

Nøkkelord:

Maritimt diplomati, kanonbåt diplomati, Russland, Le Mière, Till, doktrine

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	4
1.1	BAKGRUNN OG PROBLEMFORMULERING.....	4
1.2	HENSIKT OG SPØRSMÅLSSTILLING.....	6
1.2.1	<i>Forskningsspørsmål</i>	<i>6</i>
1.3	TIDLIGERE FORSKNING.....	7
1.3.1	<i>Maritimt diplomati.....</i>	<i>7</i>
1.3.2	<i>Russisk maritimt diplomati.....</i>	<i>8</i>
1.4	MATERIELL OCH AVGRENSNINGER.....	10
1.5	DISPOSISJON	10
2	FORSKNINGSDESIGN OG METODE.....	12
2.1	FORSKNINGSDESIGN.....	12
2.2	METODE.....	13
2.3	KATEGORISERING AV DET RUSSISKE MARITIME DIPLOMATI	14
2.4	USIKKERHET OG KILDEKRITISKE PROBLEM	14
3	TEORI.....	16
3.1	BAKGRUNN FOR TEORI	16
3.2	SAMARBEIDENDE MARITIMT DIPLOMATI.....	17
3.3	OVERBEVISENDE MARITIMT DIPLOMATI.....	19
3.4	TVINGENDE MARITIMT DIPLOMATI.....	21
3.5	VALG AV UNDERKATEGORISERING	22
3.6	SAMMENFATNING/OPERASJONALISERING	24
4	EMPIRI.....	26
4.1	BRUK AV UNDERVANNSBÅTER I MARITIMT DIPLOMATI.....	26
4.1.1	<i>Mars 1987, Victor III.....</i>	<i>26</i>
4.1.2	<i>2012, en Akula og en Sierra II.....</i>	<i>27</i>
4.1.3	<i>Sammenfatning, bruk av undervannsbåter i maritimt diplomati</i>	<i>28</i>
4.2	ELEKTRONSAKEN	29
4.3	FYRING AV MISSILER FRA DET KASPIske HAV OG MIDDELHAVET TIL SYRIA.....	29
4.4	DEPLOYERING HANGARFARTØYET ADMIRAL KUZNETZOV	31
4.5	DELTAGELSE I ØVELSENE NORTHERN EAGLE OG POMOR	31
5	RESULTAT	33
5.1	BRUK AV UNDERVANNSBÅTER I MARITIMT DIPLOMATI.....	33
5.2	ELEKTRONSAKEN.....	35
5.3	FYRING AV MISSILER FRA DET KASPIske HAV OG MIDDELHAVET TIL SYRIA.....	36
5.4	DEPLOYERING KUZNETSOV	37
5.5	DELTAGELSE I ØVELSENE NORTHERN EAGLE OG POMOR	38
5.6	RESULTAT AV UNDERSØKELSEN	38
6	DISKUSJON AV RESULTATET.....	40
6.1	BESVARELSE AV FORSKNINGSSPØRSMÅLET	42
6.2	REFLEKSJON	43
6.2.1	<i>Valg av teori.....</i>	<i>43</i>
6.2.2	<i>Kildemateriale.....</i>	<i>44</i>
6.2.3	<i>Empiri.....</i>	<i>44</i>
6.3	FORTSATT FORSKNING	45
6.3.1	<i>Bruk av undervannsbåter i maritimt diplomati.....</i>	<i>45</i>
6.3.2	<i>Russisk doktrine</i>	<i>45</i>
7	LITTERATUR OG REFERANSEFORTEGNELSE	47
7.1	LITTERATUR	47
7.2	ELEKTRONISKE KILDER	48

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og problemformulering

Russland har i perioden fra slutten av 1990-tallet til i dag øket sine maritime kapasiteter og kapabiliteter betydelig. De har gjennom flere år i stadig større omfang satt i drift sine mest kapable maritime plattformer, samtidig som de har modernisert disse, og i tillegg satt i gang betydelig produksjon av nye enheter. Russland står derfor frem som en betydelig mer potent sjømakt i dag enn det de gjorde for fram til for 15 år siden. I tillegg har de gått over til et betydelig mer progressivt operasjonsmønster.¹

Fra å stort sett bare operere i hjemmeområdene på 1990-tallet, så bedriver de betydelig mer out of area-operasjoner. Overflatefartøyer og ubåter drar på lengre deployeringer, og det har vært uttalt fra offisielle hold at de siden 2012 har hatt kapasitet til kontinuerlig deployering av strategiske undervannsbåter.² Grupper av overflatefartøyer sendes på havnebesøk i fjerne havner og til operasjoner internasjonalt. For eksempel har de bedrevet anti pirat-operasjoner i Aden-bukten og det indiske hav.³ Man ser og at det sendes forsterkninger både fra Nordflåten og Stillehavsflåten til Middelhavet for å forsterke den relativt svake Svartehavsflåten i operasjoner i forbindelse med urolighetene i Syria. Samtidig driver de veldig lite operasjoner i samarbeid med andre nasjoner. Under den kalde krigen hadde Sovjetunionen flere allierte maritime nasjoner innen Warsawa-pakten, mens i dag er deres nærmeste allierte innlandsnasjoner. Ifølge russisk militær doktrine er deres allierte medlemmene av CIS og CSTO.⁴ De har tett samarbeid med blant annet Iran og India når det gjelder militært materiell, men det er ikke tegn på at de følger dette opp med samarbeid innenfor maritime operasjoner.

¹ Renz, Bettina og Rod Thornton. «Russian Military Modernization. Cause, course and consequences», *Problems of Post-Communism* January/February: 44-54, 2012. Side 49-50

² Russian Strategic Nuclear Forces. *Russian strategic submarines to resume regular strategic patrols in June 2012*. 2012-03-07. Link: http://russianforces.org/blog/2012/03/russian_strategic_submarines_t.shtml
Hentet 2016-03-28 klokken 12:50

³ Renz, Bettina og Rod Thornton. «Russian Military Modernization. Cause, course and consequences», *Problems of Post-Communism* January/February: 44-54, 2012. Side 49-50

⁴ Theatrum-belli.org: *The military doctrine of The Russian Federation*. Punkt 55b Link: <http://theatrum-belli.org/the-military-doctrine-of-the-russian-federation/> Hentet 2015-12-18 kl 13:10 Siden det ikke finnes noen offisiell engelsk oversetting av den russiske militære doktrinen så har jeg valgt å bruke denne oversettelsen.

Bruk av maritime styrker i fredstid for å oppnå strategiske mål har vært kjent i mange år og har opp gjennom årene blitt betegnet blant annet som kanonbåt diplomati (gunboat diplomacy), sjømakts diplomati (naval diplomacy) og maritimt diplomati (maritime diplomacy). Maritime styrker regnes gjerne som de mest egnede militære enheter til å bygge opp under strategiske eller diplomatiske mål. Dette mye fordi de til stor grad er autonome, de kan bevege seg fritt i de fleste farvann uten å ha spesielle tillatelser og trenger ikke å kringkaste sine planer eller detaljer rundt sine operasjoner. Det er enkelt å veksle mellom vennlig, nøytral og varierende grad av provoserende opptreden, og dermed kunne bestemme i hvor stor grad man ønsker å eskalere eller stabilisere en diplomatisk situasjon.⁵ I tillegg kan spesielt de mellomstore og store fartøyene (fra fregatt og oppover) holde seg i sjøen i lange perioder med minimalt av støtte logistikkmessig og kommandomessig.⁶

Denne typen diplomati, fra nå av betegnet maritimt diplomati, er i all hovedsak ment som kommunikasjon, enten generelt til hele verden eller til spesifikke mottakere, for det meste nasjoner eller grupper av nasjoner. Man ønsker å kommunisere sine intensjoner og kapabiliteter ovenfor andre.⁷ Utfordringen her er at dette er kommunikasjon ved å utføre handlinger, mer enn ved bruk av ord. Derfor kan det være en utfordring å sikre at man faktisk oppfatter det budskapet som blir forsøkt kommunisert ved den diplomatiske handlingen.

Russland virker å ha et meget bevisst forhold til sin strategiske kommunikasjon, men de tilfeller av russisk maritimt diplomati som blir observert, blir reagert på som enkeltsaker. Man legger ikke kraft på å analysere trender eller tendenser over tid, for å få en dypere forståelse for den strategiske kommunikasjonen som ligger til grunn for de enkeltstående handlingene. En eventuell motreaksjon blir dermed en reaksjon på den enkelte handlingen og det er derfor en fare for at man går glipp av muligheten til å besvare denne bevisste strategiske kommunikasjonen med en egen bevisst strategisk kommunikasjon, som dermed vil kunne gi et inntrykk for NATO og de vestlige nasjoners strategiske vilje, både ovenfor Russland og andre nasjoner.

⁵ Le Miére, Christian. *Maritime Diplomacy in the 21st Century*. New York, Routledge. 2014.. Introduction side 3.

⁶ Berg, Ole F. *Fregatt*. Store Norske Leksikon 2013-04-27. Link: <https://snl.no/fregatt> Hentet 2016-03-17 klokken 12:25 ; Aadland, Camilla. *Fregatter for fremtiden*. Teknisk Ukeblad. 2015-07-07. Link: <http://www.tu.no/artikler/fregatter-for-fremtiden/326448> Hentet 2016-03-28 klokken 12:00. Det finnes ingen universell definisjon på hva en fregatt er, men artikkelen beskriver de norske fregattenes evne til å operere med minimal logistikk.

⁷ Le Miére, Christian. 2014. Side 28.

1.2 Hensikt og spørsmålsstilling

I min avhandling vil jeg forsøke å finne ut hvordan maritimt diplomati kan støtte et lands utenriks- og sikkerhetspolitikk. Med ovenstående problemstilling kommer arbeidet til å fokusere på Russland. Ved å kategorisere Russlands maritime diplomati i kjente teoretiske kategorier eller termer, er målet å dermed komme med en kvalifisert uttalelse om hva Russlands har for hensikter med sitt maritime diplomati.

Formålet med avhandlingen er å identifisere hvordan Russland i dag benytter maritimt diplomati i utførelsen av sin politikk, med den hensikt å finne hva de forsøker å kommunisere til Vesten og først og fremst NATO. Dette skal gjøres ved å analysere hendelser som kan tolkes som maritimt diplomati, og kategorisere hver enkelt hendelse. Er det en fredelig handling som har som hensikt å bygge relasjoner, er den i all hovedsak nøytral, eller er det en handling som har som formål å sende en advarsel eller et annet provoserende budskap? Dette er ikke alltid helt innlysende, og en misforståelse her kan medføre at en eventuell motreaksjon vil kunne være unødvendig provoserende eller den kan også bli det motsatte, for unnvikende.

Det kan være en utfordring å samle nok empiri over en kort tidsperiode for å kunne trekke noen konklusjoner. Derfor har jeg valgt ut tidsperioden 2000-2015 for å samle empiri som skal gi et bilde over Russlands bruk av maritimt diplomati. Det vil være naturlig å se på tilfeller der russisk maritimt diplomati påvirker NATO eller enkeltnasjoner innen NATO, men og der det ikke nødvendigvis er en tydelig adressat, eller der adressaten umiddelbart kan se ut til å være en annen.

1.2.1 Forskningsspørsmål

For å kunne oppnå det som er formålet med avhandlingen må følgende spørsmål besvares:

- Hvilke former for maritimt diplomati har Russland benyttet i moderne tid, det vil si de siste 15 årene?

Utdyping: Det som skal avdekkes med dette spørsmålet er hva slags type maritimt diplomati Russland har bedrevet de siste 15 årene. På den måten vil det og være mulig gjennom kjente teoretiske modeller å finne ut hva som mest sannsynlig er Russlands mål med de formene for

maritimt diplomati landet bedriver. Et av dilemmaene med maritimt diplomati er at det er kommunikasjon gjennom handlinger og ikke alltid med ord. Budskapet som sendes gjennom handlingen må derfor tolkes ved bruk av et verktøy, og det mest aktuelle verktøyet å bruke er kjente teoretikere som har behandlet temaet. På den måten er det mulig med en vitenskapelig forankring å kunne gi en analyse av hva som er Russland som nasjon sine formål med de formene for diplomati nasjonen bedriver.

1.3 Tidligere forskning

1.3.1 Maritimt diplomati

Thucydides var en atensk historiker, filosof og general som levde fra 460-400 f.Kr. Allerede i hans verk om den peloponesiske krig nevner han bruk av marinefartøyer som instrument i utøvelsen av utenrikspolitikk. «De (marinestyrken) ville så passere langs kysten i syne av andre byer for å vise Athens synlige styrke⁸».

Med andre ord så er ikke bruk av maritime styrker for å utøve eller understreke utenrikspolitikk ikke noe nytt, men noe som har eksistert så lenge statsmakt og sjømilitære styrker har eksistert. Og selv om dette har vært erkjent av flere forskere innen det sjømilitære domenet, så har det ikke vært viet mye oppmerksomhet i litteraturen før i nyere tid. Geoffrey Till nevner i sin bok, *Seapower*, både Corbett, Mahan og flere som eksempler på forskere som har understreket at maritim strategi og bruk av sjømilitære styrker burde være i henhold til den overordnede nasjonale strategi og de politiske mål som lederne ville oppnå.⁹ Men ingen av disse tidlige forskerne har i særlig grad utviklet temaet

En av de mest kjente teoretikerne innen emnet er James Cable (1920-2001). I 1971 ga han ut boken «Gunboat Diplomacy 1919-1971», som fikk veldig stor oppmerksomhet. Noe av det som oppskattes er at Cable deler opp maritimt diplomati i flere kategorier, og at det er forskjellige politiske formål som styrer hvilken type maritimt diplomati som blir benyttet.

⁸ Thucydides. *History of the Peloponnesian War*. The Jowett Translation. Second Edition. Oxford, Clarendon Press. 1900. Linje 47. Oversatt til norsk av forfatteren.

⁹ Till, Geoffrey, *Seapower, a Guide to the Twentyfirst Century*. New York, Routledge, 2013. Kapittel 10.1

Dermed åpnet Cable for at det var flere nyanser innen emnet og at det maritime diplomatiet kunne tjene flere forskjellige politiske agendaer. Så fra at man anvendte begrepet «gunboat diplomacy» innførte Cable en større forståelse av det maritime diplomatiet som et politisk verktøy med flere nyanser og som kan benyttes i mange forskjellige politiske situasjoner med flere forskjellige formål, både i fred og i flere grader av krise. Han delte opp opp kanonbåt-diplomati i de fire kategoriene Definitive Force, Purposeful Force, Catalytic Force og Expressive Force, som oversatt til norsk kan beskrives som definitiv, målbevisst, katalytisk og uttrykksfull makt.¹⁰

Ken Booth sin bok «Navies and Foreign Policy» kom ut i 1979. Her har han viet et kapittel til diplomati. Uttrykket han benytter for maritimt diplomati er «naval diplomacy», som kan oversettes med «sjømaktsdiplomati». Ken Booth snakker om 5 typer av sjømaktsdiplomati: stående demonstrasjon av sjømakt (Standing demonstration of naval power), spesifikk operativ deployering (Specific operational deployment), sjømilitær bistand (naval aid), havnebesøk (operational calls) og spesifikt velviljebesøk (specific goodwill visit).¹¹

Den tidligere nevnte Geoffrey Till har i sin bok *Seapower*, og utviklet emnet og kommet opp med en oppdeling av emnet. Han benytter og uttrykket sjømaktsdiplomati (naval diplomacy). Dette deler han inn i de tre emnene billedbygging (Picture Building), kolallisjonsbygging (Coalition Building) og tvangsmakt (Coercion). Tvangsmakt deler han igjen inn i avskrekking (Deterrence) og tvangsbruk (Compellance).¹²

1.3.2 Russisk maritimt diplomati

Flere sjømaktsteoretikere har analysert Sovjetunionens bruk av maritimt diplomati med mest fokus på 1970-tallet, en tid da Sovjetunionens bruk av denne typen diplomati bar mest preg av alliansebygging og bygging av relasjoner. Det var fokus på havnebesøk og eventer av seremoniell art, og man hadde fokus på de nasjoner man anså som allierte og nære venner og man hadde og fokus på å vise vennskap med nasjoner som man i utgangspunkt hadde et relativt nøytralt forhold til. I «The Sea in Soviet Strategy» så refereres det til Admiral Sergei

¹⁰ Widèn, Jerker og Ängström, Jan. *Militärhistoriens grunder*. Stockholm, FM, 2005. Side 216-217. Oversatt til norsk av forfatteren fra den svenske oversettelsen av uttrykkene i denne boken

¹¹ Booth, Ken. *Navies and Foreign Policy*. Holmes and Meier Publishers inc, New York. 1979. Kapittel 2.

¹² Till, Geoffrey. 2013. Kapittel 10.3

Gorshkov som den toneangivende for bruk av den sovjetiske marinen som et instrument i utenrikspolitikken. Han kritiserte blant annet USA sin aggressive bruk av kanonbåt diplomati, mens han mente at den sovjetiske marinen kunne representere en strategisk balanse mot USAs «imperialisme» og for å bygge relasjoner med for eksempel havnebesøk.¹³ Hvis man sammenligner dette med Russland i årene etter milleniumsskiftet, så er inntrykket at man i moderne tid i Russland har skiftet til en mer konfronterende linje i sitt maritime diplomati. Man har gått fra å benytte maritimt diplomati mest for relasjonsbygging til at man bruker det for å vise styrke, både rent militært og intensjonsmessig. Men mens deres bruk av maritimt diplomati under sovjettiden er relativt godt dokumentert, så er det vanskelig å finne analyser av deres diplomatiske bruk av marinefartøyer i dag. Dette gjør at det er begrensede vitenskapelige analyser å støtte seg på når man ser på Russlands diplomatiske bruk av sine maritime ressurser, hvilke midler de bruker og hvilket formål de har med dette.

Men selv om det er begrenset med tilgjengelig forskning på russisk maritimt diplomati så er det mer tilgjengelig når det gjelder russlands militærstrategiske utvikling. Katarzyna Zysk ved Forsvarets Høyskole nevner spesielt Vladimir Putins andre presidentperiode (2004-2008) som perioden når det blir en uttalt russisk målsetning å gjenopprette Russlands stormaktsstatus og å gjenopprette militærapparatet. Bakgrunnen for dette fokuset mener Zysk blant annet er at i forbindelse med NATO-utvidelsen østover har Russland innsett at demilitarisering i mellomstatlige forhold ikke er sannsynlig. Hun sier at den dominerende politiske tilnærmingen reflekterer en klassisk form for realisme som bygger på en fortolkning av det 19. århundrets konsept om stormaktskonsentrasjon og maktbalanse i internasjonale relasjoner.¹⁴

Også Dr Jonathan Eyal ved The Royal United Services Institute trekker fram den samme perioden der Russland får en mer tydelig strategi. Fra 2006 begynner Putin istedet for å bare respondere på USAs initiativer, så tar han initiativer selv, både i forbindelse med valget i Palestina og forholdene til India og Kina. Det er og i denne perioden at Putin begynner å engasjere seg i politikken i Ukraina.¹⁵

¹³ Ranft, Bryan og Geoffrey Till. *The Sea in Soviet Strategy*. London, The Macmillan Press LTD. 1983. Side 48-52.

¹⁴ Zysk, Katarzyna. Mot et moderne russisk forsvar? *Norsk militært tidsskrift*, nr 3 2013. Side 4-7. Link: <https://www.ffi.no/no/Publikasjoner/Documents/NMT%203.2013%20low.pdf> Hentet 2016-01-16 kl 16:00

¹⁵ Eyal, Jonathan. «Europe and Russia, a return to the past». *The RUSI journal* 153-5: 40-47, 2008. Side 44.

Så på den strategiske arena er det perioden 2004-2008 som markerer endringen i den russiske strategiske stillingen. Eyal nevner 2006 som det året der det skjer en markant endring. Zysk trekker fram oktober 2008 som tiden der den store endringer i de russiske militære styrker skjer. Man legger fram en omfattende modernisering av både kommandostruktur, personell og materiellparken.¹⁶

1.4 Materiell och avgrensninger

I tid vil som tidligere nevnt tidsperioden årene 2000-2015 bli brukt for å samle empiri om Russlands bruk av maritimt diplomati. Det er ingen begrensning i område, men det er naturlig at de fleste eksemplene er fra den russiske Nordflåten, siden det er den største og mest aktive flåten.

En utfordring når det gjelder materiale, er at det er liten tilgang til offisielle dokumenter som inneholder referanser til spesifikke hendelser som kan karakteriseres som maritimt diplomati. Dette er naturlig, siden maritimt diplomati er i sin natur en form for ikke verbal kommunikasjon, der hele meningen er at den gjennomføres på en slik at man i noen tilfeller utfører en handling med tilsynelatende en hensikt, mens det vil være mer eller mindre innlysende for en mottaker at den egentlige hensikten er noe annet. Dermed er dette ofte noe som ikke blir kommentert offentlig, hverken av avsender eller mottaker. Derfor vil mine dokumentasjoner for det meste være hentet fra pressen. Disse referansene gjort til presseartikler er ment som dokumentasjoner på at hendelsene har funnet sted. De eventuelle analysene eller kommentarene som er gjort i artiklene vil i varierende grad være relevante, all den tid det gjerne vil være ukjent på hvilke grunnlag disse analysene her gjort.

1.5 Disposisjon

Andre kapittel beskriver hvordan undersøkelsen skal foregå. Det inneholder en beskrivelse av de vitenskapelige metodene som skal benyttes i de forskjellige stegene i analysen. Det avsluttes med drøfting av usikkerhet rundt empirien og kildekritiske problem

¹⁶ Zysk, Katarzyna. «Mot et moderne russisk forsvar?», *Norsk militært tidsskrift* 183-3: 4-13, 2013. Side 7

Kapittel tre inneholder for det første en bakgrunn for den teoretiske tilknytningen som velges, med Le Mières teorier rundt begrepet maritimt diplomati. Hans kategorisering blir gjennomgått i detalj for å finne ut hva de innebærer. Så vil det bli en kritisk gjennomgang av eventuelle svakheter og hvordan hans teori kan forbedres. Til slutt blir det et valg av kategorisering med bakgrunn i LeMières kategorier.

Til sammen danner de tre første kapitlene en platform som skal være grunnlaget for å kunne gjennomføre en vitenskapelig undersøkelse, med innledning med motivering, metode og teori. Dermed er målet at leseren har et innblikk i bakgrunnen for undersøkelsen, hvordan det er tenkt å gjennomføre den og hva slags teoretisk grunnlag empirien skal behandles under.

Empirikapittelet kapittel fire inneholder historiske eksempler som beskriver Russlands bruk av maritimt diplomati i perioden år 2000-2015. Målet med dette kapittelet er bare å redegjøre for de historiske hendelsene for å danne et grunnlag for analysen i kapittel 5. Det blir viet litt ekstra oppmerksomhet rundt bruk av undervannsbåter i maritimt diplomati, siden bruk av undervannsbåter på denne måten er veldig uvanlig. Derfor er det og beskrevet en episode fra Sovjetunionen som beskriver denne måten å drive maritimt diplomati, men denne vil ikke bli brukt i analysen, siden den faller utenfor den valgte tidsperioden.

I kapittel fem utføres analysen av de empiriske fallene opp mot den valgte teoretiske tilnærmingen. Målet med analysen er å komme frem til hvilke typer eller kategorier av maritimt diplomati som benyttes av Russland i dette århundret. Derfor blir det først en systematisk gjennomgang av alle de episodene som er beskrevet i kapittel 4 for å bestemme kategori. Så blir disse satt opp i en kronologisk tabell for å få en visuell framstilling av en eventuell endring over tid. Til slutt blir det en kort analyse av resultatet

I kapittel 6 blir det en diskusjon av resultatet og en gjennomgang av resultatet satt opp mot forskningsspørsmålet. Hva er svaret på spørsmålet, og hvor god validitet har svarene? Så blir det en refleksjon av avhandlingen inkludert en selvkritikk. Til slutt kommer noen forslag til videre forskning.

2 Forskningsdesign og metode

2.1 Forskningsdesign

Denne oppgaven består av en undersøkelse der et antall empiriske fall skal kategoriseres for å bestemme hvilken kategori maritimt diplomati hvert enkelt fall sorterer under. Det gjøres ved å bedømme fallene opp mot det teoretiske grunnlaget der de ulike kategoriene maritimt diplomati er definert. Med andre ord så gjennomføres det en beskrivende empirisk undersøkelse. Det er ikke teorien som skal testes, teorien er først etablert for så å brukes for å kategorisere fallene. Dermed er dette en teorikonsumerende undersøkelse.¹⁷

Det er i denne avhandlingen valgt å fokusere på Russland. Dette fordi det er den statlige aktøren som anses som den desidert viktigste opponenteren mot norske politiske interesser, spesielt i den arktiske regionen. Sjefen for den norske etterretningstjenesten, Generalløytnant Morten Haga Lunde holdt 14 mars 2016 foredrag i Oslo Militære Samfund om etterretningstjenestens fokus i 2016. Der poengterte han at nordområdene og arktis har blitt en meget viktig region for Russland økonomisk, og at den russiske staten viser evne og vilje til å benytte et bredt spekter av statlige virkemidler for å sikre sine nasjonale interesser. Han uttalte og at Russland på sikt kan utgjøre en betydelig trussel og risiko for Norge.¹⁸

Utvalget av fall er gjort gjennom å søke opp informasjon i tilgjengelig presse som omhandler situasjoner som kan tolkes til å være eksempler på russisk maritimt diplomati. Vitenskapelig sett blir dette omtalt som «første-besteutvalg» eller «bekvemmelighetsutvalg» og er en lite anbefalt metode.¹⁹ Grunnen til at det allikevel er gjort på denne måten er at det ikke er tilgjengelig vitenskapelig litteratur som systematiserer hendelser som er kategorisert som russisk maritimt diplomati etter år 2000. Hvis man ser på kjent litteratur innen emnet så vil

¹⁷ Esaiasson, Peter, m.fl., *Metodpraktikan, konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Visby, Norstedts Juridik AB, 2012. Figur II.I side 89.

¹⁸ Lunde, Morten Haga. *Etterretningstjenestens fokus 2016*. Foredrag for Oslo Militære Samfund 14. mars 2016. Link:

https://forsvaret.no/fakta/_ForsvaretDocuments/Etterretningssjefens%20foredrag%2014.%20mars%202016.pdf Hentet 2016-03-19 klokken 06:25

¹⁹ Esaiasson, Peter, m.fl. 2012. Side 188-190

man og se at disse og benytter samme metode. De velger ut hendelser de kjenner til og analyserer disse.²⁰

2.2 Metode

I kapittel 3 skal kjent litteratur innen maritimt diplomati diskuteres, for å komme fram til hva som kjennetegner begreper og en sensibel måte å kategorisere det på. Først skal teksten, Le Mières kategorisering av maritimt diplomati, systematiseres gjennom å klargjøre tankestrukturen. Så skal teksten kritisk granskes for å se om hans kategoriseringer holder mål.²¹ I kapittel 4 blir det gått gjennom og beskrevet en del historiske hendelser som kan tolkes som maritimt diplomati. Så i kapittel 5 blir disse analysert for å bestemme for det første om den enkelte hendelse er å betrakte som maritimt diplomati. Dett gjøres ved å vurdere om det enkelt fallet har en diplomatisk hensikt, eller om hensikten med handlingen eller handlingene er av rent operativ art. Deretter skal det bestemmes under hvilken kategori maritimt diplomati den enkelte hendelsen hører til. Dette gjøres som analyse av rasjonalitet,²² gjennomført som en kvalitativ tekstanalyse. Som beskrevet i «Kvalitativ textanalys» i «Metodpraktikan» så brukes denne metoden når for eksempel det ettersøkte innholdet i teksten er skjult under overflaten og derfor må analyseres av forfatteren for å kunne taes frem.²³ I kildene til de empiriske fallene som hentes fram er ordet diplomati gjerne ikke nevnt og det er gjennom analysen at tilknytningen til emnet skjer.

For å kategorisere de enkelte fallene så må det altså utføres en kvalitativ analyse der man først må finne ut på hvilket grunnlag de enkelte fallene kan bestemmes å være maritimt diplomati, for så å bestemme hvilken kategori maritimt diplomati fallet hører under.

Så settes resultatene inn i en kronologisk tabell for å kunne se om det lar seg visualisere noen trend i utviklingen. Dette vil være en kvantifisering, men siden det empiriske materialet er begrenset vil det ikke holde å dra noen konklusjoner bare ut fra induksjon. Man må og gjøre en logisk og skjønnsmessig vurdering av det resultatet man sitter igjen med, med andre ord

²⁰ Le Mière, Christian. *Maritime Diplomacy in the 21st Century*. New York, Routledge. 2014.; Gorshkov, S G. *The Sea Power of the State*. Oxford, Pergamont Press. 1979.

²¹ Esaiasson, Peter, m.fl. 2012. Side 211-212

²² Thurén, Torsten, *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm, Liber AB, 2013. Kapittel 12

²³ Esaiasson, Peter, m.fl. 2012. Side 210

deduksjon. Til slutt vil forskningsspørsmålet bli direkte besvart ut fra de analyser som er gjort.

2.3 Kategorisering av det russiske maritime diplomati

For å kunne kategorisere et fenomen så må man for det første ha tilstrekkelig målbar empiri til at man har noe å forske på, og det holder ikke med et eller to eksempler for å vise en trend innen et fenomen som kan kategoriseres i tre-fire kategorier. Det er i seg selv vanskelig å samle tilstrekkelig empiri for bruk i en slik avhandling, spesielt siden det er begrenset mengde vitenskapelig litteratur å støtte seg på spesifikt med eksempler på maritimt russisk diplomati etter tusenårsskiftet. Dermed blir det opp til forfatter å samle empiri, for så å analysere denne innenfor gitte kriterier for å kunne kategorisere den. Empirien har blitt valgt på forskjellige måter. Noen av fallene er allment kjente i Norge, som Elektron-saken og episoden med Kuznetsov på Trollfeltet. Øvelsene Northern Eagle og Pomor ble funnet ved å søke på Forsvarets nettsider etter samarbeidsøvelser. Når det gjelder ubåtepisodene og missilskytingene så er det hendelser som har fanget interesse gjennom samtaler med kolleger. Dette har resultert i 14 fall. Dette kan anses som lite hentet fra en periode på 15 år, eller egentlig 11 år, som tabellen i kapittel 5.6 viser. Det er to hovedgrunner til at det ikke har blitt flere. For det første har det ikke vært tilgang til interne logger fra for eksempel Forsvarets Operative Hovedkvarter i Norge, slik at man har vært avhengig av å finne og analysere fallene gjennom offentlig tilgjengelig informasjon. For det andre ville det ikke ha blitt mulig å analysere fallene med noe særlig dybde hvis det hadde vært et stort antall.

Noen ganger kan det være vanskelig å definere hvilken kategori et bestemt tilfelle vil falle under. Ved å gjennomføre en grundig analyse av hva den valgte forfatteren har lagt i de enkelte kategoriene, så er det et klart mål at det skal bestemmes nøyaktig under hvilken kategori det enkelte tilfelle skal ende.

2.4 Usikkerhet og kildekritiske problem

Som nevnt tidligere så medfører det faktum at hendelser ikke blir offisielt kategorisert som maritimt diplomati, at man selv må analysere seg fram til hva som er det. Riktignok så er det

sagt at maritimt diplomati er nærmest all bruk av maritime enheter i operativ kontekst uten at det er krig, men det er en altfor enkel tilnærming. Ken Booth sier i sin bok «Navies and Foreign Policy» at man med diplomatisk i denne sammenheng mener bruk av krigsskip som støtte til et lands generelle forhandlingsposisjon, spesielle forhandlingsposisjoner og bygging av innflytelsesbyggende taktikker, og for representasjonsoppdrag av forskjellig art.²⁴ Med andre ord kan det være flere typer operasjoner i fred som ikke vil være maritimt diplomati.

Det vil være en stor mengde episoder som vil kunne tolkes som maritime diplomatiske handlinger. Det er stor sansynlighet for at det daglig skjer større og mindre episoder som vil komme inn under en eller flere definisjoner av maritimt diplomati, som ikke blir fanget opp i offentligheten eller som kommer fram i pressen eller annen tilgjengelig litteratur. Det vil derfor være et begrenset antall hendelser som behandles i denne avhandlingen. Dermed er det en enorm mengde hendelser som ikke blir behandlet. Det kan derfor argumenteres for at det ikke vil være mulig å trekke noen konklusjon ut fra den valgte empirien. Motargumentet er at de hendelsene som er valgt er hendelser som har fått så mye oppmerksomhet at de har nådd pressen og blitt kommentert der. I denne sammenheng vil det ofte si at denne informasjon har blitt kommunisert til det offentlige av militære eller andre statlige kilder hos enten avsender eller mottaker av den diplomatiske «meldingen», eventuelt av begge parter. Det betyr at det er en bevissthet rundt hendelsen som indikerer at den ikke bare er en tilfeldig hendelse, men faktisk en bevisst diplomatisk handling.

Siden min empiri bygger på online presseartikler, så er det knyttet stor usikkerhet til materialet. Derfor vil ikke disse artiklene bli brukt til noe særlig mer enn til å bekrefte at de faktiske hendelsene er virkelige. For å underbygge dette er det noen ganger referert til flere presseklender der dette har vært å oppdrive.

²⁴ Booth, Ken. 1979. Side26

3 Teori

3.1 Bakgrunn for teori

Det finnes flere sjømaktsteoretikere som har diskutert emnet maritimt diplomati. Tidligere snakket man gjerne om kanonbåt diplomati (gunboat diplomacy) og tenkte på krigsskip med stor bestykning som la seg i en strategisk viktig posisjon for å vise militær slagkraft. På denne måten kunne man påvirke avgjørelsene til en oppponent i sin favør uten nødvendigvis å komme til kamphandlinger.

Et typisk eksempel på gunboat diplomacy er da Storbritannia i 1896 var misfornøyd med den nye sultanen av Zanzibar, og dermed dukket opp med 3 kryssere og 2 kanonbåter ved øyen for å overbevise den nye sultanen om at han måtte gå av. Det ble riktignok erklært krig, men den varte i bare 38 minutter, og tapene var minimale. Det er forøvrig kjent som verdenshistoriens korteste krig.²⁵

I sin bok "Maritime Diplomacy in the 21st Century" benytter Le Mière uttrykket "maritime diplomacy" som kan oversettes til maritimt diplomati. Uttrykket indikerer at man ikke begrenser seg til militære enheter, men at og sivile fartøyer kan benyttes diplomatisk.²⁶ Han deler maritimt diplomati opp i følgende kategorier: Samarbeidende maritimt diplomati (Co-operative maritime diplomacy), overbevisende maritimt diplomati (Persuasive maritime diplomacy) og tvingende maritimt diplomati (Coercive maritime diplomacy).²⁷

Le Mières verk kom ut i 2014 og er dermed noe av det siste som er utgitt innen emnet. Av den grunn er det interessant å bruke hans definisjoner på maritimt diplomati som grunnlag for min teori, siden han for det første har anledning til å ta læring av de eldre utgivelsene. Dette vises blant annet i at han har utviklet selvs hovedbegrepet. Mens tidligere sjømaktsforskere som Till og Booth bruker uttrykket «naval diplomacy» (sjømaktsdiplomati) for å betegne det som tidligere ble betegnet som «gunboat diplomacy», bruker Le Mière betegnelsen «maritime diplomacy» (maritimt diplomati). I dag er det helt klart vanlig å benytte seg av sivile fartøyer

²⁵ Johnson, Ben. *The Shortest War in History*. Historic UK. Link: <http://www.historic-uk.com/HistoryUK/HistoryofBritain/The-Shortest-War-in-History/> Hentet 2016-03-19 klokken 09:30

²⁶ Le Mière, Christian. 2014. Side 2

²⁷ Le Mière, Christian. 2014. Side 7

i maritim diplomatisk kontekst. Kina sin bruk av fiskefartøyer i konflikten med Japan om øyene som kalles Diaoyu i Kina og Senkaku i Japan er et eksempel.²⁸ Et annet er det norske skipet Taiko og det danske skipet Ark Futura som ble brukt til å hente ut kjemiske våpen fra Syria.²⁹ Det er derfor helt tydelig at man i dag må ha med bruk av sivile fartøyer i denne konteksten for at det skal være relevant. Le Mière presiserer at hans bruk av ordet «maritime» istedet for «naval» er nettopp for å dekke det aspektet som gjelder bruk av ikkemilitære fartøyer i den maritimt diplomatiske konteksten.³⁰

3.2 Samarbeidende maritimt diplomati

Dette er den mest fredelige formen for maritimt diplomati. Det diplomatiske målet for slike operasjoner er som oftest å bygge relasjoner og skape fredelig stemning mellom nasjoner og vise vilje til og ønske om å samarbeide. Det inkluderer operasjoner som havnebesøk, felles øvelser, trening, humanitær assistanse og nødhjelp. Et godt eksempel på slikt diplomati er toktene til det kinesiske hospitalskipet "Peace Ark". Le Mière viser til et tokt der fartøyet besøkte Djibouti, Kenya og Tanzania og bedrev medisinsk hjelp og delte ut medisiner til befolkningen³¹. I tillegg var fartøyet i 2011 i karibien og besøkte Cuba, Costa Rica, Jamaica og Trinidad og Tobago på et tilsvarende tokt, og i 2013 var det på Fillippinene og støttet i arbeidet etter tyfonen Halyan³². Her viser Kina seg som en vennlig nasjon som støtter andre som har mindre ressurser. De gir her støtte som koster dem selv både penger og menneskelige ressurser i form av verdifullt helsepersonell, og det de får igjen er at disse nasjonene får et positivt inntrykk av Kina som en god venn. Dette er nyttig for Kina, siden de samtidig er aktivt inne i blant annet Øst-Afrika og driver handel og tilbyr bygging av infrastruktur, som veier og jernbane.

I beskrivelsen av samarbeidende maritimt diplomati blir det beskrevet flere eksempler der krigsskip blir brukt i fredelige oppdrag, slik som kystvaktoppdrag, humanitær hjelp og

²⁸ Andersson, Christina. *Japan och Kina i konflikt om obebodd ögrupp*. Säkerhetspolitik.se 2012-08-22. Link: <http://www.sakerhetspolitik.se/Arkiv/Omvarldsbevakning/2012/Japan-och-Kina-i-konflikt-om-omebodd-ogrupp/> Hentet 2015-01-16 kl 17:00

²⁹ Leraand, Dag. *Norge og Syrias kjemiske våpen*. Snl.no 2014-06-24 Link: https://snl.no/Norge_og_Syrias_kjemiske_v%C3%A5pen Hentet 2016-01-16 kl 17:30

³⁰ Le Mière, Christian. 2014. Side 2

³¹ Le Mière, Christian. 2014. Side 6-7

³² Averitt, Leah. «China's Growing Maritime HA/DR Capabilities», *China brief, a journal of analysis and information* 10-12: 5-7, 2010.

havnebesøk. Det blir og argumentert for at dette er bruk av avanserte, dyre krigsfartøyer i en rolle som de egentlig ikke er konstruert for, og at det å sende slike fartøyer i slike operasjoner mest er et signal.³³ Dette er ikke helt riktig. Spesielt i humanitære oppdrag eller andre oppdrag av operativ art, er det faktisk middels til store krigsfartøy som er de best egnede plattformer for å gjennomføre disse. For det første er mannskap trent til å gjennomføre mange forskjellige situasjoner, de er vant til å jobbe under høyt stress med lite søvn. I tillegg har fartøyene godt utbygde kommunikasjonsfasiliteter og de har sensorer og kommandosystemer som gir stor mulighet for å holde kontroll over situasjonen og kunne koordinere med andre enheter, både i sjøen, på land og i luften, noe som gjør at de ofte blir brukt til slike typer oppdrag.³⁴ De har og ofte gode muligheter for å levere og motta personell og materiell i sjøen.³⁵ Dette er egenskaper veldig mange sivile fartøyer ikke har. I moderne tid er det også veldig ofte et argument for nasjoner til å anskaffe nye krigsskip at de skal kunne benyttes i forbindelse med naturkatastrofer eller andre typer av kriser av ikke-militær art. Med andre ord så er det å sende krigsskip som humanitær hjelp eller til andre krise- eller katastrofe-områder faktisk å bruke fartøyene i en type oppdrag de er bygd for. Det vil og gjerne være viktige innenrikspolitiske signal. Et godt eksempel er da Norge sendte KNM Fridtjof Nansen til Aden-bukta og det indiske hav for å bekjempe pirater utenfor Somalias kyst i 2009. Dette ble gjort etter kraftig press fra Norsk Rederiforbund.³⁶ Altså er en slik operasjon mer enn diplomati. Den er et rent operativt oppdrag og et innenrikspolitisk signal i tillegg.

Så selv om det kan hevdes at all bruk av krigsskip utenom krig er maritimt diplomati, så er det viktig å se kritisk på om beslutningen om å sende et krigsfartøy i en operasjon har en diplomatisk hensikt, eller om den viktigste bakgrunnen for beslutningen er en annen.³⁷

Når det gjelder humanitære hjelpeoppdrag så gjelder det å bestemme om oppdrag faller naturlig under den hjelpende nasjonens ansvarsområde. Dette kan være at marinefartøyer som er under kommando av en av NATOs stående styrker (for eksempel NSMG1) sendes i et

³³ Le Miére, Christian. 2014. Side 7-10

³⁴ Roberts, John. *Safeguarding the Nation. The Story of the Modern Royal Navy*. Barnsley, Seaforth. 2009. Side 106

³⁵ Save the Royal Navy. 2015-04-06. *The Royal Navy – prime force for delivery of emergency aid and disaster relief*. Link: <http://www.savetheroyalnavy.org/the-royal-navy-prime-force-for-delivery-of-emergency-aid-and-disaster-relief/> Hentet 2016-04-08 klokken 11:30

³⁶ Torgersen, Hans Erik. *MTB perfekt til pirat-jakt*. ABC Nyheter. 2008-11-22. Link: <http://www.abcnyheter.no/nyheter/2008/11/22/78118/mtb-perfekt-til-pirat-jakt> Hentet 2016-04-08 klokken 11:45

³⁷ Till, Geoffrey. 2013. Side 225-226.

humanitært oppdrag. Da gjøres det som et oppdrag fra NATO, og ikke nødvendigvis et diplomatisk signal fra hjemmenasjonene til de enkelte fartøyene.

Et havnebesøk har ikke heller nødvendigvis et diplomatisk formål. Det kan og være et helt nødvendig pitstop for å motta forsyninger, drive vedlikehold eller bytte besetningsmedlemmer. For å definere et slikt havnebesøk som en diplomatisk handling så må man se på om det blir utført noen seremoniell aktivitet, om besøket er lengere enn det som er helt nødvendig eller om det faktisk overveiende har operativ betydning. Et typisk eksempel på et slikt besøk som det mest sannsynlig ikke finnes noen diplomatisk tanke bak, er når marinefartøyer på vei mellom Nord-Europa og Middelhavet har noen timers stopp i en militær havn i Frankrike, Spania eller Portugal for å fylle drivstoff og vann og hente mat, for så å fortsette. Å definere dette som en diplomatisk handling vil være misvisende. Ofte er disse pitstopene avtalt direkte mellom fartøyene og de lokale myndighetene, og det understreker at det ikke er en diplomatisk handling.

3.3 Overbevisende maritimt diplomati

Man kan bedrive maritimt diplomati på en måte som verken er samarbeidende eller som er ment å være en spesifikk trussel. Man ønsker kanskje å minne landene i en region eller til og med hele verden på at man har maritim kapasitet og at man er villige til å deployere fartøyene sine.³⁸ Et eksempel på et tokt som kan tolkes dithen er den spanske fregatten ”Álvaro de Bazán” som gjennomførte jordomseiling i 2005³⁹. Et konkret mål for toktet var å vise fartøyet frem i Australia og dermed støtte Navantia-verftet i konkurransen om å få designe Australias neste destroyer. Samtidig ville den spanske marinen vise verden at landet nå hadde en moderne fartøystype som kunne deployeres hvor som helst i hele verden.

Overbevisende diplomati er gjerne sjeldnere enn samarbeidende eller tvingende diplomati. Å deployere fartøyer er kostbart og som oftest vil det være vanskelig å måle effekten av denne typen diplomati. Det er gjerne nasjoner som ønsker å vise til nylig tilførte maritime

³⁸ Le Miére, Christian. 2014. Side 12-13

³⁹ Armada Española. *Frigate Alvaro de Bazan (F101)*. Link: [http://www.mc.nato.int/org/smg/Documents/Naval%20Units%20Factsheets/ESPS%20ALVARO%20DE%20BAZAN%20\(F-101\).pdf](http://www.mc.nato.int/org/smg/Documents/Naval%20Units%20Factsheets/ESPS%20ALVARO%20DE%20BAZAN%20(F-101).pdf) Hentet 2016-03-28 klokken 09:28

kapasiteter, eller eventuelt forbedrete sådane, som tilfellet ”Álvaro de Bazán”, som gjennomfører denne typen diplomati.

Det er flere utfordringer med å definere en maritim operasjon som overbevisende diplomati. En slik type diplomati er definert ved at man sender et krigsskip på et tokt som ikke har noen konkrete operative mål eller adresserer noen annen spesifikk nasjon. En demonstrasjon på hvor vanskelig dette er å definere er Le Mières egne eksempel der han beskriver slagskipet Deutschland sitt tokt til Memel-regionen med Hitler om bord i 1939. Det argumenteres for at verken kan defineres som samarbeidende eller påtvingende.⁴⁰ Dette kan i høyeste grad diskuteres. Med tanke på at dette foregikk i mars 1939 etter at Tyskland hadde invadert både Østerrike og Tsjekkoslovakia, i tillegg til å ha overtatt Memel-regionen, kan det enkelt argumenteres for at dette var en en beskjed til landene rundt om at Tyskland var mer enn villige til å forsvare sine nylig annekterte områder, spesielt siden Hitler selv var om bord i fartøyet. I retrospektiv kan man se det i lys av at de noen måneder senere invaderte Polen, så de var nok og interessert i å demonstrere sin overmakt for Polen. Hvis man vektlegger en slik argumentasjon så vil dette bli definert som tvingende og ikke overbevisende diplomati.

Siden marinefartøyer ofte ikke oppgir detaljer rundt sine seilaser, så kan det og være vanskelig å bedømme om et fartøy som tilsynelatende bare er ute og «viser flagg» ikke faktisk utfører andre konkrete oppdrag. Det kan være forskningsoppdrag eller informasjonsinnhenting for etterretningstjenester. Slike tokt vil og nødvendigvis inneholde havnebesøk hvis de ikke er veldig korte. Fartøyet må ha forsyninger etterhvert. I tilfelle må man bedømme om toktet er ment som samarbeidende eller overbevisende diplomati, eller om det er en kombinasjon av begge deler.

Så i dette tilfelle må man for det første vurdere om det gjeldende toktet i det hele tatt er ment som en diplomatisk handling. Så må det som nevnt i forrige avsnitt nøye vurderes under hvilken kategori det enkelte tilfelle faller, eller om det må defineres som en kombinasjon av flere kategorier maritimt diplomati.

Målene for overbevisende diplomati defineres av Le Mière å være å øke anerkjennelsen av nasjonens maritime eller militære styrke, og å bygge opp prestisje for den gjeldende nasjonen

⁴⁰ Le Mière, Christian. 2014. Side 12-13

på den internasjonale arena. Målet er ikke å adressere en spesifikk nasjon eller å skape frykt, man skal ganske enkelt gi andre nasjoner inntrykk av at man er tilstede og effektive. I dagligtale blir dette omtalt som «å vise flagget».⁴¹

3.4 Tvingende maritimt diplomati

Som navnet indikerer så er dette diplomati der man i en viss grad tvinger andre til en avgjørelse. Dette kan gjøres ved å true om bruk av makt, men kan og inkludere bruk av makt. Her kan det være vanskelig å skille mellom diplomati og krigshandling, men generellt vil det her være dempet bruk av makt som viser den andre parten at man ikke har som mål å føre krig, men derimot å demonstrere evne og vilje til å bruke makt.

Le Mière mener at det er vanskelig å definere tvingende maritimt diplomati, men at James Cable sin definisjon på kanonbåt diplomati er en av definisjonene som treffer best, nemlig at det er «bruk eller trussel om bruk av begrenset makt, utenom krig, for å sikre fordel eller unngå tap, enten i forkant av en internasjonal dispuTT/konflikt eller mot utenlandske enheter innenfor deres eget jurisdiksjonsområde.»⁴² Med andre ord defineres det her at denne typen diplomati inneholder bruk av eller trussel om makt, og at dette enten foregår ved innledningen av eller opptrapping til en konflikt, eller at de som utfører denne typen diplomati gjør dette i et område under jurisdiksjon av den nasjonen man utfører de gjeldende handlingene.

Et eksempel på dette er den norske kystvaktens bruk av makt mot islandske og færøyske trålere under den såkalte torskekrigen mellom Norge og Island på 1990-tallet. For å stoppe det ulovlige fisket bedrevet av islandsk- og færøysk-eide i fiskerivernsonen rundt Svalbard benyttet den norske kystvakten virkemidler som varselskudd og kutting av trål for å tvinge fartøyene til å stoppe fisket. Det kuliminerte da kystvaktskipet "Senja" skjøt to kalde granater i skipssiden til en islandsk tråler etter at den hadde motsatt seg en arrestasjon.⁴³

For at man skal kunne definere en handling som tvingende maritimt diplomati skal det inneholde bruk av makt eller trussel om dette. Begge disse tingene kan være vanskelig å

⁴¹ Le Mière, Christian. 2014. Side 12

⁴² Le Mière, Christian. 2014. Side 15

⁴³ Kristiansen, Yngve Næss. 2005. *Torsk "pirater" og kalde granater*. Institutt for forsvarsstudier. Link: <http://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/99689/IFSInfo0605.pdf?sequence=1> Hentet: 2015-11-26 kl 16:00

definere i grensetilfeller. Hvordan skal man definere trussel om bruk av makt? I noen tilfeller vil dette være helt klart, som for eksempel da Kennedy truet med senking av sovjetiske fartøyer under Cubakrisen. Andre ganger kan trusselen være mer subtil. Dette kan være belysning med ildledningsradar, klargjøring av våpen eller taktiske plasseringer av fartøyer som svar på andre hendelser. Eventuelt kan trusler være mer dempet, for eksempel ved uttalelser som «dette vil få konsekvenser» eller lignende. Slike mer dempede handlinger kan være vanskelig å definere som tvingende maritimt diplomati.

For å kunne tolke en handling som nevnt ovenfor som en trussel må man analysere hendelsen og se om det er en naturlig handling for fartøyet i den situasjonen det er i, eller om handlingen er en bevisst handling for å påvirke omgivelsene. For eksempel kan en del handlinger være en del av rutinemessige tester eller vedlikehold, men samtidig skal man på et marinefartøy være bevisst eventuelle signaleffekter slike handlinger kan ha i en spent situasjon. Det kan derfor være meget vanskelig å bestemme hva som er målet med slike typer handlinger.

Når det gjelder trusler, så vil det her være viktig å se de uttalte truslene opp mot resten av situasjonen, for eksempel om man har fartøyer i nærheten som er i stand til å følge opp de truslene som blir fremført. Man må og se på om truslene er av så generell art at det ikke kan la seg defineres om maritimt diplomati i det hele tatt, eller om de referer til bruk av maritime kapasiteter.

3.5 Valg av underkategorisering

Le Mière bruker de tre kategoriene samarbeidende maritimt diplomati, overbevisende maritimt diplomati og tvingende maritimt diplomati som hver seg dermed knyttes opp mot strategiske mål som den gjeldende stat ønsker å oppnå. Han har valgt å være lite konkret i kategoriseringene, noe som gjør at det vil kreve noe analyse for å bestemme innenfor hvilken kategori et bestemt fall tilhører. Fordelen med at kategoriene er ganske generiske er at enhver bruk av maritimt diplomati vil kunne passe inn i en kategori, og man vil da samtidig kunne bestemme hva som er hensikten med utførelsen.

De to kategoriene samarbeidende maritimt diplomati og tvingende maritimt diplomati representerer ytterpunkter av begrepet der den ene representerer fredelige hensikter og

relasjonsbygging, mens den andre dekker handlinger av mer provoserende art. Kategorien «i midten», overbevisende maritimt diplomati, er ganske vagt definert av Le Mière. Den blir definert som verken av samarbeidende art eller at den har som mål å avskrekke eller tvinge andre. Det stadfestes og at denne typen diplomati ikke har noen adressat eller at den har som mål å skape frykt.⁴⁴

Det er vanskelig å se for seg at en diplomatisk handling ikke har noen adressat og at den ikke har noe budskap av verken samarbeidende eller provoserende art. Dette understrekes av at det kan stilles spørsmål ved alle tre eksemplene til Le Mière under kapittelet «Persuasive maritime diplomacy» om de kommer inn under den kategorien han har definert. Eksempelet med SMS Deutschland er allerede kommentert, men og hans eksempel med «The Great White Fleet»⁴⁵ og den iranske deployeringen gjennom Suez-kanalen⁴⁶ kan like så godt defineres under de andre to kategoriene. Begge disse vil typisk være hendelser som kommer både under samarbeidende og tvingende diplomati, alt etter som hvem som er adressatene.

I Geoffrey Tills bok «Seapower» benyttes og en kategori som kalles for «Coercion», som betyr tvang eller tvangsmakt. Denne har Till delt opp i to underkategorier eller komponenter, som han kaller det. Disse er «Deterrence», som betyr avskrekking, og «Compellance», som ikke har noen skikkelig norsk oversettelse, men det nærmeste man kommer her ordet tvang.⁴⁷

Avskrekking kan i hovedsak gjennomføres på to måter. Enten passivt/subtilt, der det er det blotte nærvær av fartøyer i nøytralt farvann i nærheten som skal gi en avskrekkende effekt, eller det kan gjennomføres mer aggressivt ved at man opererer mer aggressivt for å vise intensjon om å handle aggressivt om det trengs.⁴⁸ Compellance eller tvang er når man tvinger en annen part til noe han ikke ønsker å gjøre eller til å avstå fra noe han ønsker å gjøre.⁴⁹ Den tidligere nevnte Anglo-Zanzibarske krig er et typisk eksempel på dette.

Det er altså en svakhet i Le Mières kategorisering av maritimt diplomati, i og med at hans kategori overbevisende maritimt diplomati for det første ikke er enkelt å definere, og selv når

⁴⁴ Le Mière, Christian. 2014. Side 12

⁴⁵ Le Mière, Christian. 2014. Side 12

⁴⁶ Le Mière, Christian. 2014. Side 13

⁴⁷ Till, Geoffrey. 2013. Figur 10.1 side 225

⁴⁸ Till, Geoffrey. 2013. Side 238-239

⁴⁹ Till, Geoffrey. 2013. Side 234-235

man har definert det så er det veldig få diplomatiske hendelser som udiskutabelt lar seg definere under kategorien. Dette gjør hele kategorien lite anvendelig for forskning. Samtidig så er det ønskelig å nyansere hans kategori tvingende maritimt diplomati, og her trekker jeg inn Geoffrey Till sine underkategoriseringer.

Dermed sitter vi igjen med tre kategorier maritimt diplomati:

1. Samarbeidende maritimt diplomati
2. Avskrekkende maritimt diplomati
3. Tvingende maritimt diplomati

3.6 Sammenfatning/operasjonalisering

Gjennomgangen av de forskjellige kategoriene innen maritimt diplomati viser at det er knyttet stor usikkerhet til hvordan man skal kategorisere hendelser innenfor emnet. Dette kommer av flere grunner. For det første vil det være usikkerhet i om den enkelte handling er ment diplomatisk eller ikke, eller om det er en rutinemessig handling eller også en del av en rent operativ operasjon. Selv om det ofte anses som om at alle sjømilitære handlinger i fredstid er diplomati, så er det ikke så enkelt. Både innen Le Mières og Till sine kategoriseringer, og James Cable sin definisjon på kanonbåt diplomati går det igjen at for at man skal definere en maritim handling som diplomatisk, så må målet med handlingen være å påvirke andre. Till har tydeliggjort dette ved at når han definerer sjømaktsdiplomati så er «naval diplomacy» en av tre hovedkomponenter, der de andre to er «expeditionary operations» og «humanitarian operations».⁵⁰ På den måten har han statuert at maritimt diplomati bare er en av tre typer maritime operasjoner i fred, og utelukker dermed at alle maritime operasjoner i fredstid er å betrakte som diplomati. Dette betyr at man ved analyse av en handling må vurdere om hensikten med den er diplomatisk eller ikke. Her er det viktig å være klar over at en enkelt handling kan ha flere enn en hensikt. Det kan for eksempel være et konkret operativt mål med en handling samtidig som den samme handlingen har til hensikt å sende et diplomatisk signal, som og kan ha en annen adressat enn den som handlingen fysisk er rettet mot.

Den neste utfordringen er å bestemme hvilken kategori maritimt diplomati de enkelte handlingene skal komme under. Her er det viktig å gå gjennom handlingen med tanke på hva

⁵⁰ Till, Geoffrey. 2013. Figur 10.1 side 225

som mest sansynlig er det kommunikative signalet som den utførende nasjon ønsker å sende ut. I noen sammenhenger så er slike handlinger akkompagnert av uttalelser fra politisk hold, som tilfelle var for eksempel under Cuba-krisen. Andre ganger står den diplomatiske handlingen helt alene, og det kan bli en utfordring å sette entydig hvilken kategori handlingen skal havne under. Det ligger og i det maritime diplomatiets natur at fartøyer under en deployering veksler mellom de forskjellige typer diplomati etter som den strategiske situasjonen endrer seg. Det er og mulig at en enkelt handling kan ha en diplomatisk hensikt ovenfor en aktør, mens den har en annen hensikt ovenfor en annen.

I analysen av maritimt diplomati i Russland i moderne tid vil det bli gått gjennom et utvalg av hendelser som har skjedd i tiden etter år 2000 for å kategorisere disse. Ut fra de resultatene er målet å finne ut hvilke kategorier som er dominerende i dagens Russland, og om man eventuelt kan spore en utvikling gjennom de siste årene.

Følgende kriterier legges til grunn for å plassere de enkelte fallene i de forskjellige kategoriene.

1. Samarbeidende maritimt diplomati

Diplomatiske handlinger med vennlig hensikt. Utføres overfor nasjoner man ønsker å opprette eller beholde positive relasjoner til. Deltakelse i øvelser, maritim hjelp, havnebesøk og deltakelser i seremonier er typiske eksempler.

2. Avskrekkende maritimt diplomati

Diplomatiske handlinger som har som mål å bedrive avskrekking mot en annen aktør. Dette gjøres ved å bare demonstrere tilstedeværelse, eller det kan og inneholde demonstrasjon av kapabiliteter ved å gjennomføre for eksempel skyting med våpen for å demonstrere kapabiliteter.

3. Tvingende maritimt diplomati

En tvingende diplomatisk handling er mer eksplisitt rettet mot en annen aktør. Den vil inneholde trussel om bruk av våpen eller faktisk bruk av våpen eller annen makt. Det som skiller mot eventuell bruk av våpen i avskrekkende maritimt diplomati er at her er våpenbruken rettet mot den som er å anse som mottageren av den diplomatiske handlingen, i motsetning til kategorien over, der våpenbruken er ment som en ren demonstrasjon av kapabiliteter.

4 Empiri

Admiral Gorshkovs litteratur er kjent som noe av den viktigste sjømaktslitteraturen i Sovjetunionen. Gorshkov mente generelt at kanonbåt diplomati var et tegn på imperialismen, et ord som hadde særdeles dårlig klang i Sovjetunionen, og selv i dag i Russland. Han trakk frem Storbritannia som den nasjonen som har bedrevet dette, som han mente var demonstrasjon av sjømakt for å undertrykke kolonistater. Samtidig understreket han at den militære flåten var et viktig instrument i fredstid, og nevnte den russiske annekteringen av Krim i 1783 som eksempel på bruk av en overlegen flåte for å unngå kamp.⁵¹ Så selv om selve uttrykket kanonbåt diplomati ikke var populært i Sovjetunionen, så bedrev de utstrakt maritimt diplomati. Det var stort fokus på å bruke flåten til å vise velvilje og samarbeid med sine venner eller potensielle venner. Bare i 1972 gjennomførte den sovjetiske marinen flåtebesøk i mer enn 60 land.⁵²

4.1 Bruk av undervannsbåter i maritimt diplomati

I den russiske, og tidligere i den sovjetiske marinen, er noen av de fartøyene som har vært teknologisk lengst fremme vært ubåtene. Man har vært innovative, utviklet en mengde forskjellige design og kommet frem med fartøyer med imponerende ytelser. Det området som Sovjetunionen lå lengst tilbake på i forhold til Vesten var støynivået til båtene, noe som gjorde det relativt lett for NATO å holde kontroll med disse. Dette endret seg på 1980-tallet, og vi har fra da av sett eksempler på at Sovjetunionen og senere Russland har benyttet sine ubåters evne til å operere skjult bevisst i sitt maritime diplomati.

4.1.1 Mars 1987, Victor III

I mars 1987 går opp til 5 undervannsbåter av klassen Victor III på tokt fra Nordflåten til Sargassohavet, og i følge artikkelen klarer minst en av de å komme seg forbi NATOs lyttesystemer uten å bli detektert. Når de kommer fram simulerer de angrep på amerikanske baser på østkysten. Det er her tydelig at man ikke er opptatt av å holde ubåtene udetektert når

⁵¹ Gorshkov, S G. *The Sea Power of the State*. Oxford, Pergamont Press. 1979. Side 248

⁵² Ranft, Bryan og Geoffrey Till. *The Sea in Soviet Strategy*. London, The Macmillan Press LTD. 1983. Side 52

de har kommet fram, noe som tyder sterkt på at noe av hensikten var å vise verden at de kunne nå fram uten å bli detektert.⁵³

4.1.2 2012, en Akula og en Sierra II

I august 1012 rapporterte det amerikanske nettstedet The Washington Free Beacon at en Akula-klasse angrepsubåt hadde operert i Mexico-gulven og ”USAs strategiske farvann” udetektert i flere uker. Det ble her og hevdet at den ikke ble oppdaget av amerikanske myndigheter før den hadde forlatt farvannet.⁵⁴

I november samme år rapporterte det samme nettstedet om at en annen ubåt av Sierra II-klassen var blitt detektert mens den opererte innenfor 200 nautiske mil av den amerikanske østkysten. Dette skjedde samtidig som et russisk etterretningsfartøy og opererte i de samme farvannene.⁵⁵

Det kommer ikke fram om disse ubåtene ble detektert av NATOs eller andre deteksjonssystemer på vei fra Kolahalvøya til kysten av USA, men i følge en artikkel i Dagbladet har norske forsvarskilder fortalt at det i 2012 var to tilfeller av russiske angrepsubåter som tok seg til den amerikanske østkysten før de ble oppdaget.⁵⁶

Det refereres i artikkelen også til en tilsvarende episode i 2009. Dette bereftes av en artikkel i Navy Times som referer til to russiske angrepsubåter som opererte i internasjonalt farvann utenfor USA i 2009.⁵⁷

⁵³ Persen, Kjell. 25 oktober 2015. *Slik hjalp Norge russerne til å lage stillegående ubåter*. TV2.no Link: <http://www.tv2.no/a/7440888> Hentet 2015-11-10 kl 14:00

⁵⁴ Gertz, Bill. 14 august 2012. *Silent running*. freebeacon.com Link: <http://freebeacon.com/national-security/silent-running/> Hentet 2015-11-10 kl 14:00

⁵⁵ Gertz, Bill. 5 november 2012. *Russian Sub Skirts Coast*. freebeacon.com Link: <http://freebeacon.com/national-security/russian-subs-skirt-coast/> Hentet 2015-11-10 kl 14:00

⁵⁶ Stormark, Kjetil. 14 mars 2014. *Ubåttabbene som skremte USA*. dagbladet.no Link: <http://www.dagbladet.no/2014/03/14/nyheter/innenriks/forsvaret/overvakning/32316631/> Hentet 2015-11-10 kl 14:00

⁵⁷ Navy times. 16 august 2009. *Seeing red?* Link: <http://search.proquest.com.proxy.annalindhbiblioteket.se/docview/203981936?pq-origsite=summon> Hentet 2016-01-14 kl 13:00

4.1.3 Sammenfatning, bruk av undervannsbåter i maritimt diplomati

Det finnes garantert andre tilsvarende episoder, men disse er noen av de som har fått oppmerksomhet i pressen. Mens vi ser at det er et eksempel av slike ubåtoperasjoner fra den kalde krigen, og minst 3 i perioden 2009-2012, så var det i de første årene etter Sovjetunionens fall ingen kjente bruk av undervannsbåter i en slik setting.

Hvordan kan man si at dette er maritimt diplomati og ikke bare ubåtoperasjoner? Da må man se på et av de viktigste prinsipper for ubåtoperasjoner, nemlig at ubåten skal holde seg skjult. Et av de viktigste målene for en ubåt i nesten alle operasjoner er å forbli udetektert, spesielt i operasjoner utenfor sitt eget hjemmeområde. Derfor, hadde de russiske ubåtene hatt oppdrag som var av ren taktisk eller militærstrategisk art, så hadde de systematisk unngått å bli detektert gjennom hele toktet. Det at de var i stand til å nå USAs østkyst udetektert, og i minst et tilfelle klarte å operere uten å bli detektert i USAs nærrområder i flere uker, viser at de var i stand til dette. I tillegg viser både episoden fra 1987 og begge episodene fra 2012 at de blir detektert der det vil gi mest publisitet og diplomatisk innvirkning, nemlig utenfor den amerikanske kysten. Slik sørger de for at hele verden får vite at de er i stand til å operere skjult i lange perioder og over lange avstander, og dermed kan komme overraskende på USA og NATO, og selv om NATO ikke oppgir hvordan de gjennomfører sine anti-ubåtoperasjoner så er det gjennom pressen og litteraturen kjent at NATO har opptil flere deteksjonssystemer som disse ubåtene må ha passert, blant annet de norske Orion-flyene. På denne måten har Russland klart å demonstrere for verden at de er i stand til å operere sine ubåter tilsynelatende udetektert i NATO-kontrollerte farvann, og det med ubåter som etterhvert begynner å bli relativt gamle. Selv om det nå bygges nye ubåter i Russland, så vil deres båter bygget på 80- og 90-tallet være basen i deres ubåtflåte i en god tid fremover. Operasjonene i 2012 viste at Akula-klassen og Sierra II-klassen fremdeles var så stillegående at man må regne med at de kan operere udetektert i de fleste åpne farvann og dermed kunne drive etterretning eller levere sine våpen uten at NATO eller andre ville ha noen forvarsler om det.

4.2 Elektronsaken

Lørdag 15. November 2005 blir den russiske tråleren "Elektron" bordet av det norske kystvaktskipet KV Tromsø i fiskerivernsonen rundt Svalbard. Det blir oppdaget brudd på flere bestemmelser og fartøyet blir besluttet arrestert og brakt til Tromsø. Underveis mot Tromsø bestemmer kapteinen på Elektron seg for å endre kurs og gå til Murmansk i stedet, med to norske kystvaktinspektører om bord. Selv om Norge etterhvert får styrt betydelige militære ressurser til området, så blir det besluttet å ikke utøve makt mot fartøyet eller å forsøke å borde det, og de seiler inn i russisk territorialfarvann med flere norske kystvaktfartøyer etter seg, overleverer de norske inspektørene til den russiske marinen, som igjen utleverer de til et av kystvaktskipene.⁵⁸

Siden russiske myndigheter offisielt aldri var involvert i hendelsen, så er det umulig å vite om kapteinen handlet helt på egen hånd eller om han hadde dialog med sine myndigheter. Det er derfor vanskelig å vite om dette var en ren sivil forbrytelse eller om det var en måte for russiske myndigheter å bedrive maritimt diplomati med sivile aktører. Også i Norge har det vært stilt spørsmål ved om de norske operative myndigheter fikk håndtere saken på egen hånd eller om det norske Utenriksdepartementet dikterte hvordan man skulle reagere.⁵⁹

4.3 Fyring av missiler fra Det Kaspiske Hav og Middelhavet til Syria

I forbindelse med de pågående konfliktene i Syria er Russland involvert blant annet med flystyrker som har bombet mål i landet. Men i minst tre tilfeller har maritime styrker vært involvert, alle gangene med de nye våpensystemet «Kalibr». Ved minst to anledninger har russiske marinefartøyer gjennomført missilskytinger med Kalibr fra det Kaspiske hav. Den første ble gjennomført den 7 oktober 2015, da en russisk fregatt og en korvett fyrte til sammen 26 missiler mot 11 mål i Syria.⁶⁰ Så, den 20 november 2015 ble det gjennomført et nytt angrep, også denne gangen med Kalibr fra marinefartøyer i det Kaspiske hav og inn i

⁵⁸ Forsvarsdepartementet 20 desember 2005. *Elektronsaken*. Link: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/elektron-saken/id99684/> Hentet 25 november 2015 klokken 14:00

⁵⁹ Dyndal, Gjert Lage og Sigmund Simonsen. «Krisehåndtering i Fiskevernsonen – mellom jus og interessepolitikk», *Norsk Militært Tidsskrift*, 183-1: 12-23, 2013. Side 19-20

⁶⁰ Aanensen, Kristian. 07 oktober 2015. *Russland angriper IS fra Det Kaspiske Hav*. nrk.no Link: <http://www.nrk.no/urix/russland-angriper-is-fra-det-kaspiske-hav-1.12591888> Hentet 06 januar 2016 kl 14:15.

Syria. Missilene fløy ca 1500km gjennom flere andre lands luftrom før de i følge russiske kilder traff målene sine i Syria. Ved begge anledninger ble handlingene grundig dekket av russiske media, og det ble spredd filmer, både av utskytingene og det som skal være nedslagene fra noen av missilene i Syria.⁶¹

Den 9 desember 2015 fyrte en russisk ubåt av Kilo-klassen, «Rostov-on-Don», et antall Kalibr-missiler mot to IS-mål i Syria. Denne handlingen ble og dokumentert av russiske media og videoer lagt ut på internett.⁶²

Hva er det som gjør at dette er maritimt diplomati og ikke rene krigshandlinger? Det er det flere grunner til. For det første kan det argumenteres for at Russland ikke er i krig med Syria, og at det derfor ikke er krigshandlinger. Dette er en litt tynn begrunnelse siden det ikke er tvil om at det er ikke bare en, men flere konflikter som pågår i Syria, og Russland gjennomfører kamphandlinger der de støtter Assadregimet mot ihvertfall IS. Den viktigste grunnen for at dette kan argumenteres for å være diplomatiske handlinger, er at valgene av våpen, våpenplattformer og utskytingsområder virker som ganske tydelig regissert for å demonstrere kapasiteten til de nye Kalibr-missilene. Man har gjennom disse 3 skytingene demonstrert at Russland har missiler som med god treffsikkerhet kan skytes på lange avstander og fra flere typer overflatefartøy og ikke minst en konvensjonell ubåt som er en populær russisk eksportartikkel.

Dette gjøres altså istedet for å bombe målene fra fly som allerede opererer i områdene. Det er tross alt bare snakk om et fåtall mål som blir angrepet, og det ville mest sansynlig vært både enklere og billigere å ta disse med flyangrep. I tillegg ville det vært større mulighet for å sørge for at uskyldige ikke ble rammet og at man kunne bedrevet Battle Damage Assessment.

⁶¹ Lindblad, Knut-Erik. *Her sender Russland «Det Kaspiske Sverd» mot Syria*. dagbladet.no Link: http://www.dagbladet.no/2015/11/20/nyheter/russland/utenriks/vladimir_putin/krig_og_konflikter/42056507/ Hentet 06 januar 2016 kl 14:25

⁶² Ege, Rune Thomas. *Her kriger russisk ubåt mot IS med raketter fra Middelhavet*. vg.no Link: <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/is/her-kriger-russisk-ubaat-mot-is-med-raketter-fra-middelhavet/a/23576144/> Hentet 06 januar 2016 kl 14:35

4.4 Deployering hangarfartøyet Admiral Kuznetzov

I forbindelse med at den russiske norflåten sendte en gruppe fartøyer til Middlehavet i 2007 gjennomførte de en øvelse midt i mellom de norske oljeplattformene og gassplattformene på det såkalte Trollfeltet nordvest av Bergen. Den russiske aktiviteten gjorde at oljeselskapene måtte stoppe sin helikoptertrafikk av sikkerhetsgrunner, og dette fikk og konsekvenser for produksjonen. Den eneste kommentarene man fikk fra Russland i forbindelse med episoden var at de hadde som mål om å operere sine marinefartøyer i områder som var av taktisk interesse for Russland.⁶³

4.5 Deltagelse i øvelsene Northern Eagle og Pomor

Øvelse Northern Eagle startet som en bilateral øvelse mellom Russland og USA i 2004 og har vært gjennomført annethvert år fram til og med 2012. Siden 2008 har Norge og deltatt i øvelsen, som oftest med et kystvaktfartøy, mens Russland og USA gjerne har deltatt med hver sin destroyer. Øvelsen har hatt fokus på å fremme militært samarbeid mellom de tre nasjoner innenfor emner der de har felles interesser. De fleste Northern Eagle-øvelsene har hatt et utpreget sosialt tilsnitt og, med havnebesøk i Norge og Russland der det har vært arrangert forskjellige felles arrangementer med fokus på relasjonsbygging. Man har og gjennomført utveksling av personell i sjøen. I 2014 ble det besluttet å terminere øvelsen på grunn av de rådende politisk forhold mellom Norge og USA på ene siden og Russland på den andre.⁶⁴

Øvelse Pomor er norsk russisk bilateral øvelse. Den ble første gang avviklet i 1994, men så gikk det helt til 2010 da den ble tatt opp igjen. Den ble igjen gjennomført i 2013. Denne øvelsen hadde i 2010 og 2013 et ganske høyt ambisjonsnivå operativt med deltakelse av både fly, kystvakt, helikoptere, maritime patruljefly og andre styrker i tillegg til en norsk fregatt og en russisk destroyer. Som med Northern Eagle har og denne øvelsen et viktig relasjonsbyggende element, med utveksling av personell og sosiale arrangement og

⁶³ Brenna, Jarle Grivi. *Russisk hanharskip ved norske oljeplattformer*. vg.no Link: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/forsvaret/russisk-hangarskip-ved-norske-oljeplattformer/a/189270/> Hentet 15 januar 2016 kl 16:00

⁶⁴ Forsvaret 05 januar 2015. *Northern Eagle*. Link: <https://forsvaret.no/fakta/aktivitet/ovelser/northern-eagle> Hentet 2016-03-28 klokken 09:57

idrettsarrangement i forkant og etterkant av øvelsen. Øvelse Pomor ble som terminert fra og med 2014 som et resultat av den politiske situasjonen mellom Norge og Russland.⁶⁵

⁶⁵ Forsvaret 05 januar 2015. *Pomor*. Link: <https://forsvaret.no/fakta/aktivitet/ovelser/pomor> Hentet 2016-03-28 klokken 10:00

5 Resultat

I forrige kapittel har det blitt vist generelt til maritimt diplomati i Sovjetunionen og så er det vist til en del episoder som har skjedd i perioden 2000-2015. Nå skal vi se på hvordan man kan kategorisere disse episodene i henhold til LeMières definisjoner på maritimt diplomati. Ut fra det er det målet å finne ut hvordan dagens maritime diplomati i Russland skiller seg fra hvordan det ble mest benyttet i Sovjetunionen. Så skal vi se på hva dette betyr med tanke på hva slags budskap Russland i dag prøver å kommunisere, kontra det Sovjetunionen gjorde.

5.1 Bruk av undervannsbåter i maritimt diplomati

Eksemplene i kapittel 4.1 beskriver alle bruk av undervannsbåter utradisjonelt ved at man bruker båtenes evne til å holde seg skjult for så bevisst å gi seg til kjenne. Det man oppnår med dette er at man får vist omverden at man har kapabilitet til å operere skjult i områder som en motstander (NATO) anser seg for å ha operativ kontroll. Dermed får man demonstrert for motstanderen at man har denne evnen. I tillegg viser man vilje til å deployere sine ubåter langt vekk fra sin egen base. Det som kan være vanskelig å tolke i disse eksemplene er om de samtidig forsøker å kommunisere noen form for aggresivitet. Viser Sovjetunionen/Russland ved å gjøre disse deployeringene en vilje til ikke bare å deployere undervannsbåtene sine nært USAs kyster, men og at de viser vilje og evne til å konfrontere USA på sin hjemmebane? Dette er gode eksempler på hvordan slik kommunikasjon uten bruk av ord er avhengig av at avsender forstår hvilke signaler han sender, og mottaker forstår hva slags kommunikasjon han blir utsatt for.

Dette gjør at det kan se vanskelig ut å bestemme hvilken kategori man skal sette disse deployeringene under. Hvis man ser på utførelsen av deployeringene kan de virke som det som Le Mière mener er overbevisende diplomati, eller det som Till kaller Expeditionary operations. Fartøyene utfører deployeringer ut av sitt hjemmeområde og opererer i internasjonalt farvann for så å returnere til hjemmebase igjen. Man kan dermed si at de er ute for å vise fram sine evner og sin teknologi uten at man har en bestemt adressat for den meldingen man sender til verden.

Men her må man se på hvordan disse deployeringene utføres og hva man ønsker å kommunisere. For en undervannsbåt er selve evnen til å holde seg skjult i seg selv en av de viktigste kapabilitetene, og det som gir undervannsbåten fordel mot andre militære enheter. Det gir båten anledning til å operere innenfor det som ellers vil regnes som det området som motstanderen regner som innenfor sin kontroll. Dermed kan undervannsbåten utføre oppdrag og til og med levere tunge våpen som torpedoer og missiler uoppdaget fra optimal posisjon.

Ved å gjennomføre disse deployeringene demonstrerer man kapabilitet til å operere undervannsbåter uoppdaget i områder som NATO forsøker å holde kontroll på, og ikke minst områder som inkluderer nærområdene til basene for Frankrike Storbritannia og USA sine strategiske undervannsbåter.

Hadde man ønsket å sende et mer fredelig signal, å bare «vise flagg», ville det vært mer naturlig å sende en gruppe overflatefartøyer og operere ute i internasjonalt farvann uten å drive noe provoserende operasjoner. Istedet sender man meget kapable undervannsbåter, og bevisst unngår å bli detektert for så å la seg detektere utenfor USAs kyst.

Det er derfor klart at disse deployeringene er av en så provoserende art og en så tydelig demonstrasjon på Russlands offensive kapabiliteter at de kommer inn under de mer provoserende kategoriene. Så er dette avskrekkende eller tvingende diplomati? En så tydelig demonstrasjon av både kapabilitet, kapasitet, evne og vilje er i hvertfall ment for å bedrive avskrekking mot USA og resten av NATO. Man sender et tydelig signal om hva man er i stand til å gjøre i tillegg til at man viser at man er interessert i operere i disse områdene langt unna sine egne hjemmeområder. Det er ikke fullt så enkelt å bedømme om dette er tvingende diplomati. Om man ser til Till sin definisjon på «Compellence», så er essensen i det at man tvinger en motpart til å gjøre noe han ikke ønsker eller å avstå fra noe han ønsker å gjøre.⁶⁶ Det er liten tvil om at disse operasjonene har provosert fram aktivitet fra USA og NATO. En russisk angrepsubåt som udetektert har gått gjennom et av NATO sin viktige farvann vil gjøre at NATO vil være interessert i å holde kontroll på denne. Men det er stor forskjell på å provosere fram aktivitet fra motparten til å tvinge motparten til å utføre uønsket aktivitet.

⁶⁶ Till, Geoffrey. 2013. Side 234

På bakgrunn av ovenstående drøfting blir begge ubåtepisodene fra 2012 kategorisert som avskrekkende maritimt diplomati. Episodene fra Sovjetunionen er ikke fra riktig tidsperiode, men er tatt med for å vise hvordan denne trenden startet allerede i slutten av den kalde krigen. De episodene som er nevnt fra 2009 har jeg ikke funnet direkte referanser til og har derfor valgt å ikke ta de med inn i analysen.

5.2 Elektronsaken

Saken beskrevet i 4.2 er et eksempel på at maritimt diplomati ikke nødvendigvis må gjennomføres av militære fartøyer. Dette er Le Mières argument for å bruke uttrykket «Maritime» (maritimt) og ikke «Naval» (sjømilitært).

Så er dette diplomati eller bare en hendelse mellom et norsk kystvaktskip og en fisker? Her må det vurderes om et privat fiskefartøy som handler helt på egen hånd vil ta sjansen på å kidnappe to offisielle representanter for en annen statsmakt mens man opererer i et område denne statsmakten har jurisdiksjon. Det vil være heller tvilsomt, siden det til slutt vil gå ut over hans virke. I tillegg må dette sees i lys av at russiske myndigheter på denne tiden stadig vekk forsøkte å så tvil rundt norske myndigheters rett til å håndheve norsk jurisdiksjon i området. Dette støttes av at russiske myndigheter ikke på noe tidspunkt under hendelsen forsøkte å overtale fiskebåten til å gi fra seg inspektørene, men heller støttet skipperen i hans handlinger.

Konklusjonen blir derfor at skipperens handlinger ble støttet av russiske myndigheter, og det er heller ikke utenkelig at han ble oppfordret eller til og med beordret til å utføre de. Dette kan derfor tolkes som en hendelse gjennomført for å stille norske myndigheter i et dårlig lys, og å være et signal til Norge om at man ikke helt støtter den norske kystvakten sine metoder og avgjørelser i Fiskerivernsonen.

Denne episoden er helt klart ikke samarbeidende diplomati. Men er den avskrekkende eller tvingende? Det skal mye til for at en operasjon med et sivilt fartøy skal virke avskrekkende. Det kan ikke projisere noen militær makt og har begrenset mulighet til å true med vold eller annen utøvelse av makt. I stedet så tvang skipperen på Elektron de norske myndighetene til å reagere med et stort militært apparat ved å ta kontroll på de to inspektørene. De omrokkerte

flere kystvaktfartøyer og la planer for bording av fartøyet. I flere dager var denne saken hovedfokus for de politiske og de militære myndigheter, samtidig som den bandt opp flere kystvaktfartøyer og flere andre militære ressurser.

Ut i fra de faktorer som er drøftet over, så klassifiseres episoden som tvingende maritimt diplomati.

5.3 Fyring av missiler fra Det Kaspiske Hav og Middelhavet til Syria

Som beskrevet i 4.3 så kan det argumenteres for at de nevnte missilskytingene er diplomatiske handlinger selv om de er rene krigshandlinger. Dette siden det her er valget av våpen som ut fra den rent militære situasjonen kan anses å være ulogisk og upraktisk, siden man velger å benytte langtrekkende missiler i en situasjon der man allerede har benyttet bombing fra fly uten at det har vært vanskelig med tanke på motstanden fra fienden. Kalibr-missilet er en relativt ny kapasitet for det russiske forsvaret. Det er langtrekkende og treffsikkert, og samtidig er det mulig å implementere på en rekke forskjellige plattformer, både undervannsbåter og overflatefartøyer. Dette er en betydelig sjøoperativ kapabilitetsøkning for de russiske marinefartøyene, og å kunne vise dette frem for verdenssamfunnet har mest sannsynlig vært svært viktig for Russland. Derfor anses dette å være en diplomatisk handling.

Umiddelbart kan det virke som helt klart at disse handlingene er eksempler på tvingende maritimt diplomati, siden det her er snakk om en krigshandling. Man driver med operasjoner som inkluderer våpenbruk inne på det området som IS holder. Men så enkelt er det ikke. Den makt som her utøves er rettet mot IS, og det er ikke de som først og fremst er mottaker for det diplomatiske budskapet russerne sender. Så selv om våpnene fysisk skytes mot IS-mål i Syria, så er det diplomatiske budskapet noe i retning av «vi har nye kapable missiler med lang rekkevidde som kan skytes fra flere typer maritime plattformer. Her er beviset på at de faktisk fungerer.» Målgruppen for dette budskapet er enhver nasjon som kan tenkes å utfordre Russland militært.

Så er dette avskrekkende eller tvingende diplomati? Her er det hårfine grenser, fordi på en side så er episodene gjennomført i et område som kan regnes som nøytralt i forhold til at det diplomatiske budskapet som er rettet mot NATO, og NATO og Russland er ikke motparter i

denne konflikten. Samtidig er dette en voldshandling og dermed er det lett å tolke dette som tvingende diplomati. Men vi må tilbake til Till sin definisjon av tvingende diplomati. Det man da ser er at den parten som er mottaker av den diplomatiske beskjeden, NATO, ikke blir tvunget til å endre sitt handlingsmønster på noen måte. De får bare demonstrert at Russland har disse kapabilitetene og til dels hvilke platformer de kan brukes fra. Det ligger ingen trussel i budskapet.

Så ut fra drøftingen over konkluderer jeg med at de tre episodene som er drøftet over alle er eksempler på avskrekkende maritimt diplomati.

5.4 Deployering Kuznetsov

Episoden som er beskrevet i 4.4 er en delikat sak. De norske platformene ligger i internasjonalt område og den eneste regelen som gjelder for fartøysbevegelser rundt disse er en forbudssone rundt hver installasjon på 500 meter. Derfor kan Russland operere i nærheten av disse uten å bryte noen regler. Men så snart de begynner å operere fly i området og hindrer helikoptertrafikken, så ødelegger de for næringsvirksomhet i tillegg til at de skaper problemer for sikkerheten til de som flyr til og fra platformene.

Konsekvensen av disse øvelsene som ble gjennomført var at de norske oljeselskapene måtte innstille deler av sin virksomhet i en periode mens dette foregikk. De tvang dermed oljeselskapene fra å gjennomføre handlinger som de ikke ønsket å gjennomføre. Som tidligere beskrevet er dette innenfor det som gjennom Till sin definisjon er å regne som tvingende diplomati. Argumentet mot er at dette ikke er gjort mot en statsmakt, men mot et kommersielt firma. Men det som er viktig her er at det er en kjent sak at våre platformer er viktig beskyttelsesobjekter for nasjonen Norge og at operasjoner som hindrer virksomheten har store økonomiske konsekvenser for Norge. I tillegg må det antas at Russland har god kjenskap til konsekvensene av å operere fly så nært disse oljeplattformene.

Denne episoden blir derfor klassifisert som tvingende maritimt diplomati.

5.5 Deltagelse i øvelsene Northern Eagle og Pomor

Dette er øvelser som til sammen i perioden etter år 2000 har blitt gjennomført 7 ganger. Disse har hatt fokus på sjømilitært samarbeid og sosiale arrangementer og det er lett å konkludere med at alle disse er å regne som samarbeidende maritimt diplomati.

5.6 Resultat av undersøkelsen

I denne undersøkelsen er det behandlet til sammen 14 eksempler på russisk bruk av maritimt diplomati. For å få en oversikt er episodene satt opp kronologisk i en tabell. Dermed er det og mulig å se om det er noen spesielle trender over tid.

Tabell 1. Sammenfatning

Årstall	Episode	Samarbeidende	Avskrekkende	Tvingende
2004	Øvelse Northern Eagle	X		
2005	Elektronsaken			X
2006	Øvelse Northern Eagle	X		
2007	Kuznetsov på Trollfeltet			X
2008	Øvelse Northern Eagle	X		
2010	Øvelse Pomor	X		
2010	Øvelse Northern Eagle	X		
2012	Øvelse Northern Eagle	X		
2012	Akula		X	
2012	Sierra II		X	
2013	Øvelse Pomor	X		
2015	Missilskyting fra Kaspiske hav okt		X	
2015	Missilskyting fra Kaspiske hav nov		X	
2015	Missilskyting fra UVB		X	
	Til sammen	7	5	2

Analysen av den empirien som er hentet frem viser ingen kjent diplomatisk aktivitet før 2004. Fra 2004 til 2012 registreres det 2 eksempler på tvingende maritimt diplomati og ellers er det

kun registrert samarbeidende maritimt diplomati. Fra 2012 og frem til i dag er det klart overvekt av avskrekkende maritimt diplomati.

6 Diskusjon av resultatet

Resultatet av undersøkelsen viser at av de sakene som har kommet fram og blitt diskutert i media så er de fleste episodene fra 2012 frem til i dag av kategorien avskrekkende diplomati. I tiden før 2012 er det to eksempler av tvingende maritimt diplomati, og begge disse er rettet mot Norge. Fra 2012 er det en overvekt av avskrekkende maritimt diplomati. Det vil si at det er typer av diplomati som er å anse som provoserende ovenfor en motpart, og at man har som et mål å påvirke avgjørelser hos denne motparten. Et spørsmål her vil være er om dette er aktivitet som burde være forventet av Den Russiske Føderasjonen.

Som beskrevet i kapittel 1.4 «tidligere forskning», så var det et strategisk skifte i Russland i Putins andre presidentperiode, og at det var i 2006 at Russland for alvor begynte å markere seg som en bestemt aktør i verdenspolitikken. I tillegg blir 2008 trukket fram som året da en større reform ble initiert i det russiske forsvaret. Sett ut fra disse to milepælene, er det ikke unaturlig at en synlig mer bestemt militær og diplomatisk posisjon kommer i etterkant av dette. Riktignok går det noen år etter disse to milepælene før det merkes en signifikant endring. Det kan drøftes hvorvidt dette er tilfeldig eller om det er et tenkt på at endringene i det militære måtte få tid til å få virkning før man var klar til å begynne å benytte de maritime styrkene i mer offensive roller.

For å finne svar på det må man se på om det finnes offisielle dokumenter i dag som kan dekke hvorvidt dette burde være forventet aktivitet.

Den gjeldende russiske militære doktrine kom ut i desember 2014. Selv om det ikke er referert til maritimt diplomati i doktrinen, så er det noen punkter i den som indikerer hvilke doktrinelle tanker det offisielle Russland har innenfor det diplomatiske området. Kapittel 3 refererer til Den Russiske Føderasjonens militære politikk. I dette kapittelets punkt 21 nevnes hovedoppgaver for å avskrekke og unngå militære konflikter. Her nevnes flere momenter som kan relateres til maritimt diplomati. Man ser for seg å nøytralisere potensielle militære risiki og militære trusler gjennom politiske, diplomatiske og andre ikke-militære metoder.⁶⁷ I tillegg skal man jobbe for å øke antall partnerstater (uten at det presiseres hva man legger i uttrykket partnerstat), og man vil øke samarbeidet innenfor BRICS-statene (Brasil, Russland, India,

⁶⁷ Theatrum-belli.org: The military doctrine of The Russian Federation. Punkt 21b

Kina og Sør-Afrika).⁶⁸ I punkt 23 legges det vekt på at man i fredstid skal bruke militære styrker «kraftfullt og målbevisst» i henhold til vurdering av den militære, strategiske og politiske situasjonen.⁶⁹ Så stadfestes det under hovedoppgavene til de militære styrkene i fredstid at de skal bedrive strategisk avskrekking, inkludert å unngå militære konflikter samt at de skal beskytte de russiske nasjonale interesser i den arktiske regionen.⁷⁰

Som man ser her er det tydelig at man i Russland anser de militære styrkene som viktige instrumenter i å utføre den russiske føderasjonens strategi og politikk. Det som går igjen i de punktene i doktrinen som her er tatt frem er at de viktigste diplomatiske bruksområdene for de militære styrkene er avskrekking og å beskytte de russiske interessene. I tillegg poengteres det at man skal nøytralisere militære risiki med diplomatiske metoder, og at man skal øke samarbeid med BRICS-stater og øke antall partnerland. Begge disse er typiske områder der det vil være naturlig å benytte forskjellige kategorier av maritimt diplomati.

Det handlingsmønsteret som er avdekket i denne undersøkelsen passer godt inn i det i doktrinen som snakker om avskrekking og at styrkene skal brukes kraftfullt og målbevisst. Det finnes ikke mye i doktrinen som bygger opp under bruk av samarbeidende maritimt diplomati. Det eneste som indikerer at man ønsker mer samarbeid er der det er nevnt at man ønsker å øke antall partnerland og utvikle samarbeidet innen BRICS. Det er ikke nevnt noe om at man ønsker å øke samarbeid med sine naboland, EU eller NATO. Sett i lys av at doktrinen har kommet ut kort tid etter at man har kuttet samarbeid med NATO-land, for eksempel med å avlyse øvelsene Pomor og Northern Eagle, så kan det se ut som at doktrinen reflekterer den nye situasjonen som har oppstått mellom Russland og NATO. Det kan være vanskelig å bedømme om formen på doktrinen er et svar på Vestens reaksjon på for eksempel krigføringen i Ukraina eller om dette er en ønsket og planlagt endring av fokus fra Russland sin side. Det som ihvertfall er sikkert og som denne undersøkelsen viser, er at Russlands bruk av mer provoserende maritimt diplomati skriver seg lenger tilbake, med Elektronsaken i 2005 og de første ubåtdeployeringene til østkysten av USA i 2009.

Det kan derfor virke som at utviklingen til en mer provoserende holdning fra russisk side har vært en gradvis prosess. Siden maritimt diplomati er en del av en nasjons strategi, så vil man

⁶⁸ Theatrum-belli.org: The military doctrine of The Russian Federation. Punkt 21g

⁶⁹ Theatrum-belli.org: The military doctrine of The Russian Federation. Punkt 23

⁷⁰ Theatrum-belli.org: The military doctrine of The Russian Federation. Punkt 32b og s

ikke få det hele bildet før man ser diplomatiet i sammenheng med resten av den strategiske situasjonen. Så etterhvert som Russland har ønsket å vise seg som en stormakt på verdensbenaen, har de valgt å bruke sine maritime styrker for å markere styrke fasthet i sin politikk. Derfor viser undersøkelsen at man har økt antallet tilfeller av avskrekkende og tvingende diplomati, samtidig som det har blitt færre tilfeller av samarbeidende diplomati

6.1 Besvarelse av forskningsspørsmålet

- Hvilke former for maritimt diplomati har Russland benyttet i moderne tid, det vil si de siste 15 årene?

Som tabellen viser så er det en miks av alle tre kategoriene av maritimt diplomati, med syv tilfeller av samarbeidende, fem tilfeller av avskrekkende og to tilfeller av tvingende diplomati. Så hvis man ser hele perioden under ett så viser dette en overvekt av samarbeidende diplomati, og at det derfor ser ut som at Russland har fortsatt på den linjen som var vanlig i Sovjetunionen, der man la vekt på å bruke sine sjøstyrker diplomatisk ved gjennomføring av fredelige havnebesøk og andre vennskapelige arrangementer for å bygge fredelige relasjoner med sine allierte og andre venner.

Samtidig så er halvparten av de hendelsene som er analysert av mer konfronterende art, nemlig to som er tvingende og fem som er avskrekkende diplomati. Så det kan se ut som at man har valgt samtidig å benytte sine flåtestyrker mer aggressivt i de tilfeller der man mener at dette er fordelaktig. Når det er sagt, så er det ikke her analysert i hvor stor grad man i Sovjetunionen gjennomførte mer aggressive operasjoner. Det er det sansynlig at man gjorde, og den ene episoden med ubåtene fra 1987 som er beskrevet her, viser at man og i Sovjetunionen drev med denne typen av operasjoner.

Ut fra det empiriske materialet så ser det ut til at det var et skille i 2012. Da gikk det over fra å være for det meste bruk av samarbeidende diplomati med deltakelse i bilaterale og trilaterale øvelser til at bruken av en mer provoserende holdning ble mer vanlig. Konkret er

termineringen av øvelsene Northern Eagle og Pomor veldig utslagsgivende, men det igjen er og en konsekvens av endring i Russlands endrede politiske og strategiske situasjon. Det vil og være naturlig å se dette i sammenheng med endringen i russisk politikk i 2006 og reformen i forsvaret i 2008. Det går riktignok noen år i mellom disse politiske endringene og den markante endringen i det maritime diplomati, men det er ikke unaturlig. Å gjøre strategiske endringer tar ofte lang tid siden det er snakk om endringer både i organisasjon og tungt materiell.

Uten å kunne trekke en absolutt konklusjon ut av denne undersøkelsen, så mener jeg at det er endringer i den russiske politiske situasjon som igjen lar seg spore i den endrede bruken av maritimt diplomati. Med andre ord anser jeg at det har skjedd en markant endring i Russlands bruk av maritimt diplomati og at dette og stemmer med endringene i den politiske og strategiske situasjonen i landet og deres holdning til først og fremst NATO.

6.2 Refleksjon

6.2.1 Valg av teori

Siden James Cable har flere forskere prøvd seg på å teoretisere kanonbåtddiplomatibegrepet. Den siste som foreløpig har kommet ut med en analyse i bokform er Le Mière. Jeg valgte å benytte hans begrep fordi han representerer den nyeste forskningen, men og fordi han har bragt inn mer enn bare militære fartøyer inn i begrepet, noe som passet min undersøkelse. I tillegg var hans fordeling med tre kategorier ganske oversiktlig. Ved en sammenligning med Booth, så jeg helt klart at hans kategorier fungerte mye bedre. Først senere i min undersøkelse fikk jeg studert Till skikkelig. Jeg valgte da å bruke hans teorier til å forbedre den teoretiske tilnærming som Le Mière har til emnet. Underveis i den prosessen har jeg innsett at Till sin kategorisering er etter min mening klart bedre enn Le Mière, ikke bare fordi han deler opp tvingende diplomati i to, men og fordi han løfter ut to andre typer operasjoner som ikke kommer innunder «naval diplomacy». Og det er en helt riktig tilnærming. Ikke alle maritime operasjoner i fredstid er diplomatiske. Det er og mitt inntrykk at Till sine beskrivelser av de

forskjellige kategorier er bedre enn Le Mière sine. De er mer utvetydige og dermed bedre å benytte seg av i forskning.

I tillegg er Till sine beskrivelser eller forklaringer av begrepene mye bedre enn Le Mière sine. De er enklere å forstå og mer konkrete og utvetydige. Og, og som nevnt tidligere, så er ikke alltid Le Mière sine eksemplifiseringer alltid like gode. Noen ganger kan de være direkte feil. De beskriver noe annet enn det han refererer til, som eksempelet med SMS Deutschland jeg kommenterte tidligere.

6.2.2 Kildemateriale

Det har generelt vært vanskelig å skaffe gode kilder til denne undersøkelsen. Det hadde vært ønskelig at alle referanser hadde vært til offentlige dokumenter og artikler med vitenskapelig tilsnitt. I stedet er flere av referansene som er brukt for å dokumentere hendelser, til nettutgaver av tabloide aviser. Dette er i tilfeller der jeg ikke har funnet noe bedre. I noen tilfeller kan det være at det ikke finnes noe bedre, men det kan være at ytterligere og bedre søk hadde gitt andre resultater. For å bøte på dette har jeg funnet flere referanser til noen av hendelsene, for dermed å øke troverdigheten.

Den russiske militære doktrine fra 2014 er brukt for å ha en referanse til hva slags offisielt syn Russland har på maritimt diplomati. For å kunne se en utvikling fra milleniumskiftet til i dag burde denne doktrinen vært sammenlignet med minst en av de tidligere doktrinene. På den måten hadde man kunnet se en utvikling i det doktrinelle tankesettet i Russland i samme periode som man har sett på utviklingen i maritimt diplomati.

6.2.3 Empiri

For at man skal kunne med større grad av sikkerhet kunne si om det har vært noen signifikant endring av det russiske maritime diplomati i perioden, skulle det ha vært en større kvantitet i empirien, slik at det hadde vært en større mulighet for å kunne gjøre en statistisk analyse, istedet for bare en vurdering. Med tilgang til for eksempel materiale fra den norske kystvakten kunne man ha fått tilgang til et stort antall empiriske fall jevnt fordelt utover tidsperioden, og

dermed kunne analysert kvantitativt og gjennomføre en studie av endringer i antall og kategorier over tid. Men dette hadde fordret at analyse av hvert enkelt fall måtte ha vært mye enklere, for å begrense oppgaven i omfang. Det kunne og ha vært vurdert å endre tidsperioden, for eksempel til perioden 2005-2015. I denne undersøkelsen var det ingen empiri før 2004 uansett.

6.3 Fortsatt forskning

6.3.1 Bruk av undervannsbåter i maritimt diplomati

Den måten å bruke undervannsbåter diplomatisk på som Russland har benyttet og som er referert i denne undersøkelsen er noe som forfatteren ikke har sett benyttet av andre nasjoner. Generellt er det mange undervannsbåtmiljøene som er helt klare på at undervannsbåter er helt uegnet i diplomatiske sammenhenger, siden den aller viktigste egenskapen til en undervannsbåt er at den kan holde seg helt skjult, og derfor så er det nettopp det den skal gjøre. Men det Russland viser her er en litt annen måte å tenke på i ubåtoperasjoner. Man bruker ubåtens evne til å holde seg skjult for så å avsløre den i henhold til en plan for å oppnå en effekt.

Det ville vært interessant å se nærmere på dette fenomenet og undersøke om dette er noe som er spesielt for Russland eller om dette er noe som drives av andre nasjoner. Så kunne man sett på hvordan land som for eksempel Norge eller Sverige kan gjennomføre tilsvarende typer av operasjoner mest mulig optimalt.

6.3.2 Russisk doktrine

I denne undersøkelsen har man sett på den gjeldende russiske militære doktrine, men det har ikke vært sett på noen av de foregående doktrinene. Siden man har merket en endring i Russlands måte å opptre internasjonalt, så hadde det vært interessant å se om dette lar seg reflektere i den nåværende og de tidligere utgavene av den militære doktrinen. Det vil samtidig være en anledning til å analysere om det man ser av endring av utenrikspolitikk lar seg spore i endringer i de militære doktriner. På den måten vil det være mulig å estimere i

hvor stor grad man kan forutse reelle endringer i den russiske utenrikspolitikken ved å analysere de fortløpende militære doktriner.

7 Litteratur og referansefortegnelse

7.1 Litteratur

Averitt, Leah. «China's Growing Maritime HA/DR Capabilities», *China brief, a journal of analysis and information* 10-12: 5-7, 2010.

Booth, Ken. *Navies and Foreign Policy*. Holmes and Meier Publishers inc, New York. 1979.

Dyndal, Gjert Lage og Sigmund Simonsen. «Krisehåndtering i Fiskevernsonen – mellom jus og interessepolitikk», *Norsk Militært Tidsskrift*, 183-1: 12-23, 2013.

Esaiasson, Peter, m.fl., *Metodpraktikan, konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Visby, Norstedts Juridik AB, 2012.

Eyal, Jonathan. «Europe and Russia, a return to the past». *The RUSI journal* 153-5: 40-47, 2008.

Gorshkov, S G. *The Sea Power of the State*. Oxford, Pergamont Press. 1979.

Le Miére, Christian. *Maritime Diplomacy in the 21st Century*. Routledge. 2014.

Ranft, Bryan og Geoffrey Till. *The Sea in Soviet Strategy*. London, The Macmillan Press LTD. 1983.

Renz, Bettina og Rod Thornton. «Russian Military Modernization. Cause, course and consequences», *Problems of Post-Communism* January/February: 44-54, 2012.

Roberts, John. *Safeguarding the Nation. The Story of the Modern Royal Navy*. Barnsley, Seaforth. 2009.

Thucydides. *History of the Peloponnesian War*. The Jowett Translation. Second Edition. Oxford, Clarendon Press. 1900.

Thurén, Torsten, *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm, Liber AB, 2013.

Till, Geoffrey. *Seapower, a Guide to the Twentyfirst Century*. New York, Routledge. 2013.

Widén, Jerker og Jan Ängström. *Militärhistoriens grunder*. Stockholm, FM, 2005.

Zysk, Katarzyna. «Mot et moderne russisk forsvar?», *Norsk militært tidsskrift* 183-3: 4-13, 2013.

7.2 Elektroniske kilder

Aadland, Camilla. *Fregatter for fremtiden*. Teknisk Ukeblad. 2015-07-07. Link:
<http://www.tu.no/artikler/fregatter-for-fremtiden/326448> Hentet 2016-03-28 klokken 12:00

Aanensen, Kristian. *Russland angriper IS fra Det Kaspiske Hav*. 2015-10-07. nrk.no Link:
<http://www.nrk.no/urix/russland-angriper-is-fra-det-kaspiske-hav-1.12591888> Hentet 06
januar 2016 kl 14:15.

Andersson, Christina. *Japan och Kina i konflikt om obebodd ögrupp*. Säkerhetspolitik.se
2012-08-22. Link: <http://www.sakerhetspolitik.se/Arkiv/Omvarldsbevakning/2012/Japan-och-Kina-i-konflikt-om-ombebodd-ogrupp/> Hentet 2015-01-16 kl 17:00

Armada Española. *Frigate Alvaro de Bazan (F101)*. Link:
[http://www.mc.nato.int/org/msg/Documents/Naval%20Units%20Factsheets/ESPS%20ALVARO%20DE%20BAZAN%20\(F-101\).pdf](http://www.mc.nato.int/org/msg/Documents/Naval%20Units%20Factsheets/ESPS%20ALVARO%20DE%20BAZAN%20(F-101).pdf) Hentet 2016-03-28 klokken 09:28

Berg, Ole F. *Fregatt*. Store Norske Leksikon 2013-04-27. Link: <https://snl.no/fregatt> Hentet
2016-03-17 klokken 12:25

Brenna, Jarle Grivi. *Russisk hangarskip ved norske oljeplattformer*. vg.no Link:
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/forsvaret/russisk-hangarskip-ved-norske-oljeplattformer/a/189270/> Hentet 15 januar 2016 kl 16:00

Ege, Rune Thomas. *Her kriger russisk ubåt mot IS med raketter fra Middelhavet*. vg.no Link: <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/is/her-kriger-russisk-ubaat-mot-is-med-raketter-fra-middelhavet/a/23576144/> Hentet 06 januar 2016 kl 14:35

Forsvaret 05 januar 2015. *Northern Eagle*. Link: <https://forsvaret.no/fakta/aktivitet/ovelser/northern-eagle> Hentet 2016-03-28 klokken 09:57

Forsvaret 05 januar 2015. *Pomor*. Link: <https://forsvaret.no/fakta/aktivitet/ovelser/pomor> Hentet 2016-03-28 klokken 10:00

Forsvarsdepartementet 20 desember 2005. *Elektronsaken*. Link: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/elektron-saken/id99684/> Hentet 25 november 2015 klokken 14:00

Gertz, Bill. 14 august 2012. *Silent running*. freebeacon.com Link: <http://freebeacon.com/national-security/silent-running/> Hentet 2015-11-10 kl 14:00

Gertz, Bill. 5 november 2012. *Russian Sub Skirts Coast*. freebeacon.com Link: <http://freebeacon.com/national-security/russian-subs-skirt-coast/> Hentet 2015-11-10 kl 14:00

Johnson, Ben. *The Shortest War in History*. Historic UK. Link: <http://www.historic-uk.com/HistoryUK/HistoryofBritain/The-Shortest-War-in-History/> Hentet 2016-03-19 klokken 09:30

Leraand, Dag. *Norge og Syrias kjemiske våpen*. Store Norske Leksikon 2014-06-24. Link: https://snl.no/Norge_og_Syrias_kjemiske_v%C3%A5pen Hentet 2016-01-16 kl 17:30

Kristiansen, Yngve Næss. 2005. *Torsk "pirater" og kalde granater*. Institutt for forsvarsstudier. Link: <http://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/99689/IFSInfo0605.pdf?sequence=1> Hentet: 2015-11-26 kl 16:00

Lindblad, Knut-Erik. *Her sender Russland «Det Kaspiske Sverd» mot Syria.* dagbladet.no

Link:

http://www.dagbladet.no/2015/11/20/nyheter/russland/utenriks/vladimir_putin/krig_og_konflikter/42056507/ Hentet 06 januar 2016 kl 14:25

Lunde, Morten Haga. *Etterretningstjenestens fokus 2016.* Foredrag for Oslo Militære Samfund 14. mars 2016. Link:

https://forsvaret.no/fakta_/ForsvaretDocuments/Etterretningssjefens%20foredrag%2014.%20mars%202016.pdf Hentet 2016-03-19 klokken 06:25

Navy times. 16 august 2009. *Seeing red?* Link:

<http://search.proquest.com.proxy.annalindhbiblioteket.se/docview/203981936?pq-origsite=summon> Hentet 2016-01-14 kl 13:00

Persen, Kjell. 25 oktober 2015. *Slik hjalp Norge russerne til å lage stillestående ubåter.*

TV2.no Link: <http://www.tv2.no/a/7440888> Hentet 2015-11-10 kl 14:00

Russian Strategic Nuclear Forces. *Russian strategic submarines to resume regular strategic patrols in june 2012.* 2012-03-07. Link:

http://russianforces.org/blog/2012/03/russian_strategic_submarines_t.shtml Hentet 2016-03-28 klokken 12:50

Save the Royal Navy. 2015-04-06. *The Royal Navy – prime force for delivery of emergency aid and disaster relief.* Link:

<http://www.savetheroyalnavy.org/the-royal-navy-prime-force-for-delivery-of-emergency-aid-and-disaster-relief/> Hentet 2016-04-08 klokken 11:30

Stormark, Kjetil. 14 mars 2014. *Ubåttabbene som skremte USA.* dagbladet.no Link

<http://www.dagbladet.no/2014/03/14/nyheter/innenriks/forsvaret/overvakning/32316631/>

Hentet 2015-11-10 kl 14:00

Theatrum-belli.org: *The military doctrine of The Russian Federation.* Link: <http://theatrum-belli.org/the-military-doctrine-of-the-russian-federation/>

Hentet 2015-12-18 kl 13:10

Rolf Tverbakk
HSU 14-16

14.04.2016

Torgersen, Hans Erik. *MTB perfekt til pirat-jakt*. ABC Nyheter. 2008-11-22. Link:
<http://www.abcnyheter.no/nyheter/2008/11/22/78118/mtb-perfekt-til-pirat-jakt> Hentet 2016-
04-08 klokken 11:45